

Iiris Tuominen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan
ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö, 2022

ASUMISEN HYVÄ ARKI

Setlementtiasuntojen asukkaiden asumiskokemuksia

TIIVISTELMÄ

Iiris Tuominen

Asumisen hyvä arki. Setlementtiasuntojen asukkaiden asumiskokemuksia.

54 sivua, 3 liitettä

Kevät 2022

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK)

Opinnäytetyössä tutkittiin Setlementtiasuntojen asukkaiden asumiskokemuksia Setlementtiasuntojen toimeksiannon pohjalta. Tutkimuksen kohteina olivat asukkaiden kokemukset osallisuudesta, yhteisöllisyydestä sekä elettävyydestä asumisen kontekstissa. Tarkoituksena oli tuottaa tietoa Setlementtiasunnoille kehittämistyön pohjaksi, sekä tarjota katsaus yhteisölliseen vuokra-asumiseen ja sen mahdollisiin hyvinvointivaikutuksiin.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin teemahaastattelua sekä kahta kuvallista menetelmää, arkikartan piirtämistä ja valokuvausta. Tutkimukseen osallistui kahdeksan Setlementtiasuntojen asukasta Helsingin vuokrataloilta. Haastatteluaineisto analysoitiin teoriaohjautuneesti temaattisen analyysin menetelmällä. Erik Alldartin hyvinvointiteoria toimii teoreettisena viitekehystenä tutkimukselle. Tutkimus- sekä haastattelukysymykset pohjaavat osallisuuden, yhteisöllisyyden ja elettävyyden käsitteisiin. Näiden lisäksi sosiaalinen pääoma on yksi tutkimuksen keskeisistä käsitteistä.

Tutkimustuloksissa näkyvät Setlementtitalojen asukkaiden erilaiset kokemukset ja toiveet suhteessa asumiseen. Suurin osa haastatelluista arvosti asumisessaan hyvää sijaintia ja viherympäristöjen läheisyyttä. Osallisuuden merkitys näkyi asukkaiden toiveissa selkeään ja avoimeen viestintään liittyen. Yhteisöllisyyden suhteen toiveet, tarpeet ja kokemukset vaihtelivat haastateltujen välillä.

Osallisuuden merkitys asukkaille ja yhteisöllisyyden hyvinvointia vahvistavat tekijät tulevat joiltain osin esiin vastauksissa. Muutamalla asukkaalla oli myös negatiivisia kokemuksia yhteisöllisyyteen liittyen. Jatkossa yhteisöllisyyden hyvinvointia vahvistavia vaikutuksia voitaisiin mahdollisesti tukea vuokra-asumisessa entistä paremmin, jos asukkaiden kokemuksia, toiveita ja tarpeita yhteisöllisyyden suhteen tutkittaisiin laajemmin ja tietoa hyödynnettäisiin kehittämistoiminnassa.

Asiasanat: hyvinvointi, osallisuus, sosiaalinen pääoma, vuokra-asunnot, yhteisöllisyys

ABSTRACT

Iiris Tuominen

Good housing for everyday life. Experiences of the residents of the Settlement Apartments.

54 p., 3 appendices

Spring 2022

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree Programme in Social Services

Bachelor of Social Services

The thesis examined the housing experiences of residents of the Settlement Apartments based on the assignment given by the company. The subjects of the study were communality, livability and inclusion in the context of housing. The aim was to provide information for the Settlement Apartments as a basis for development work, as well as to provide an overview of communal rental housing and its potential effects on well-being.

The main research method used was a thematic interview. In addition, two participative visual methods were used, drawing a mental map and a photography assignment given to the participants of the study. Eight residents of the Settlement Apartments living in Helsinki took part in the study. The interviews were analysed using a thematic analysis. The theoretical framework for the thesis is Erik Allardt's theory on well-being. Research and interview questions were based on the concepts of inclusion, communality, and livability. In addition to these, social capital is one of the key theoretical concepts of the study.

The results of the study show the different experiences and wishes of the residents of the Settlement Apartments in relation to their housing. Most of the participants of the study appreciated good location and proximity to green environments in their housing. The importance of inclusion was reflected in the wishes of the residents in relation to clear and open communication. Hopes, needs, and experiences about communality varied between the participants.

Some aspects of the meaning of communality and social ties for well-being can be seen in the results. A few of the subjects had also negative experiences in relation to communality. The strengthening effect of communality on well-being could potentially be better supported in rental housing if residents' experiences, hopes and needs regarding communality were studied more extensively and the results were used in the development of housing services.

Keywords: communality, inclusion, rental housing, social capital, well-being

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 HYVINVOINNIN OSA-ALUEET	6
2.1 Erik Allardt ja hyvinvointiteoria	6
2.2 Osallisuus	12
2.3 Elettävyys.....	15
2.4 Sosiaalinen pääoma.....	16
3 TUTKIMUSYMPÄRISTÖ JA TYÖELÄMÄKUMPPANI	19
3.1 Setlementtiasunnot Oy.....	19
3.2 Suomen Setlementtiliitto ja Setlementtiliike.....	20
4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	22
5 TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTON ANALYYSI	23
5.1 Tutkimusmenetelmät.....	23
5.2 Aineiston analysointi	25
6 TULOKSET	27
6.1 Yhteisöllisyys	27
6.2 Osallisuus	30
6.3 Elettävyys.....	33
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	40
7.1 Yhteisöllisyys	40
7.2 Osallisuus	42
7.3 Elettävyys.....	43
8 POHDINTA	44
8.1 Luotettavuus ja eettisyys.....	45
8.2 Kehittämisideat	47
8.3 Ammatillinen kehittyminen ja itsereflektio.....	49

LÄHTEET.....	52
LIITE 1. Haastattelukysymykset.....	57
LIITE 2. Ohjeet osallistavaan valokuvaukseen ja arkikarttaan	60
LIITE 3 Tutkimustiedote	61

1 JOHDANTO

Asumistavat ovat muutoksessa, ja yksinasuminen ja pienet asutokunnat yleistyvät. Ihmisten asumisen tarpeet moninaistuvat, Suomi kaupungistuu ja ikääntyneiden määrä kasvaa, mutta asumistarjonta ei Suomessa täysin vastaa uusiin tarpeisiin. (Juntto, 2010, s. 10–11.) Länsimainen postmoderni kulttuuri on yksilökeskeistä, ja vaikka se on tuonutkin mukanaan paljon hyvää, sen myötä perinteiset yhteisölliset siteet ovat löystyneet ja hajonneet (Aro, 2011, s. 45). Yhteisöllisyyden vaalimisella voisi olla merkitystä ihmisten hyvinvoinnille ja potentiaalia yksinäisyyden vähentämisessä. Urbaani ympäristö on täynnä mahdollisuuksia, mutta se luo ihmisille myös tiettyä anonymiteettia ja voi johtaa yksinäisyyteen. Arjen yhteisöllisyys sen sijaan voi tutkimusten mukaan lisätä ihmisten hyvinvointia, kunhan se on omaehtoista (Kytä ym., 2010, s. 113).

Lähtökohtana tutkimukselle toimi halu oppia lisää yhteisöllisyydestä erityisesti asumisen kontekstissa. Minua kiinnostivat myös yhteisöllisyyden liittymäpinnat asukkaiden koettuun hyvinvointiin. Yhteistyökumppaniksi löysin Settlementtiasunnot Oy:n. Settlementtiasunnot Oy on Settlementtaliiton vuonna 2000 perustama yleishyödyllinen yritys, jonka arvopohjana ovat yhteisöllisyys, ekologisuus ja taloudellisuus. Yhtiön talot ovat vuokrakerrostaloja, joissa on panostettu erityisesti yhteisiin tiloihin. Lähes kaikissa taloissa on yksi tai useampi erityisryhmä. Settlementtiasunnot tarjoaa asukkailleen myös asumiseen liittyvää neuvontaa asumiskoordinaattorien palveluiden muodossa.

Opinnäytetyö on Settlementtiasuntojen toimeksianto. Yhtiössä haluttiin tietää miten asukkaat kokevat asumisensa, mukaan lukien talojen tilat, pihat ja lähiympäristö sekä saada tietoa asukkaiden tarpeista, kokemuksista ja merkityksistä asumisen yhteisöllisyyteen ja palveluihin liittyen. Tämän myötä keskeisiksi tutkimuskohteiksi ja käsitteiksi nousivat yhteisöllisyys, osallisuus ja elettävyys. Osallisuuden käsitteen kautta lähestyin asukkaiden kokemuksia muun muassa tiedonsaannista ja vaikuttamismahdollisuuksista. Elettävyys toimi käsitteenä konkreettisen asuinympäristön ja siihen liittyvien kokemusten tutkimisessa. Yhteisöllisyyden käsitteen kautta tutkin asukkaiden kokemuksia asumisen sosiaalisesta

puolesta. Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jossa haastateltiin kahdeksaa Settlementiasuntojen asukasta. Haastattelut olivat teemahaastatteluita, ja tämän lisäksi tutkimuksessa käytettiin kahta kuvallista menetelmää. Työtä oli alun perin mukana tekemässä toinen opiskelija, joka keskeytti opinnäytetyöprosessin ennen loppuun saattamista. Pohdintaluvussa olen eritellyt työpanoksemme.

2 HYVINVOINNIN OSA-ALUEET

Keskeiset käsitteet ja teoreettiset lähtökohdat tutkimukselle valikoituivat yhteistyössä Setlementtiasuntojen edustajan kanssa. Yhteisöllisyys käsitteenä viittaa sosiaalisiin suhteisiin, ja elettävyys käsittää tässä tutkimuksessa talojen tilat, piha-alueet ja lähiympäristöt. Osallisuus liittyy myös tutkitusti ihmisten hyvinvointiin ja on tärkeä ulottuvuus hyvässä arjessa.

Erik Allardtin (1993) hyvinvointiteoria tarjoaa näkemyksen eri ulottuvuuksien merkityksestä ihmisten hyvinvoinnille, ja sosiaalisen pääoman käsite on valikoitunut mukaan tuomaan osallisuuden ja yhteisöllisyyden käsitteiden kattamiin teemoihin oman näkökulmansa. Sosiaalisen pääoman käsitteen kautta tarkastelen myös tärkeää kriittistä näkökulmaa yhteisöllisyyteen ja sen hyvinvointivaikutuksiin.

2.1 Erik Allardt ja hyvinvointiteoria

Teoreettista pohjaa tutkimukselle antaa keskeisenä hyvinvointiteoreetikkona pidetyn sosiologin Erik Allardtin (1993) hyvinvointiteoria, joka on laajalti tunnettu pohjoismaisen yhteiskunnan hyvinvointia käsittelevä teoria. Teoriassa Allardt on jaotellut pohjoismaisen yhteiskunnan hyvinvoinnin kolmeen kategoriaan: elintäsoon (having), yhteisyysuhteisiin (loving) ja itsensä toteuttamiseen (being) (Allardt, 1993, s. 89–91).

Allardt on luonut teorian pohjoismaisen hyvinvointitutkimuksen pohjalta. Ensimmäinen laaja kansallinen hyvinvointitutkimus Pohjoismaissa oli ruotsalainen elintasotutkimus (Level of Living Survey) 1960-luvulta. Tämän jälkeen 1970-luvulla Helsingin yliopistossa tehtiin seuraava suuren mittakaavan hyvinvointitutkimus. Se oli ruotsalaisen tutkimuksen inspiroima Pohjoismaita vertaileva tutkimus, joka pohjautui noin 1000 henkilön haastatteluihin Tanskasta, Suomesta, Norjasta ja Ruotsista. Kyseinen tutkimus tarjosi ruotsalaista tutkimusta kattavamman järjestelmän indikaattoreita kuvaamaan elintasoja ja elämänlaatua. Sen tarjoama malli oli myös ruotsalaista tutkimusta avoimempi, antaen mahdollisuuden liittää

mukaan uusia indikaattoreita ja mittareita yhteiskunnan muuttuessa. (Allardt, 1993, s. 88.)

Ruotsalaisessa tutkimuksessa mitattiin elintasoja resurssien näkökulmasta, mutta Helsingin yliopiston vertaileva tutkimus lähestyi aihetta perustarpeiden kautta. Perustarvenäkökulma antoi mahdollisuuden huomioida olosuhteita, joita ilman ihmiset eivät voi selviytyä, välttää kurjuutta ja yksinäisyyttä, sekä kokea yhteyttä toisiin ihmisiin. Taustalla on oletus, että ihmisillä on selkeästi materiaalisia ja immateriaalisia perustarpeita, ja että molemmat tarpeiden tyypit täytyy huomioida indikaattorijärjestelmissä, jos tarkoituksena on mitata yhteiskunnan todellista hyvinvointia. (Allardt, 1993, s. 89.) Allardtin hyvinvointiteoria pohjaa Helsingin yliopiston tekemälle Pohjoismaita vertailevalle tutkimukselle ja ajatukselle molempien, materiaalisten ja immateriaalisten, hyvinvoinnin osa-alueiden tärkeydestä. On tärkeää huomata, että teoria käsittelee pohjoismaista yhteiskuntaa, eivätkä indikaattorit sovellu sellaisenaan esimerkiksi kehittyviin maihin.

Artikkelissaan *Having, Loving, Being: An Alternative to the Swedish Model of Welfare Research* (Allardt, 1993) avaa teoriansa hyvinvoinnin osa-alueita: elintasoja, yhteisyysuhteita ja itsensä toteuttamista. Elintasolla Allardt tarkoittaa niitä välttämättömiä resursseja, joita tarvitsemme selviytymiseen ja pahoinvoinnin välttämiseen. Tämän kategorian alle hän on listannut indikaattoreiksi ekonomiset resurssit, asuinolot, työllisyyden/työttömyyden, työolot, terveyden sekä koulutuksen. Yhteisyysuhteita hän kuvailee tarpeeksi muodostaa yhteyksiä toisiin ihmisiin ja luoda sosiaalisia identiteettejä. Tähän kategoriaan hän on listannut indikaattoreiksi yhteydet ja sidokset paikalliseen yhteisöön, perheeseen ja sukuun, ystävyysuhteet, yhteydet ja sidokset järjestöjen kanssajäseniin sekä suhteet työkavereihin. Itsensä toteuttamista Allardt kuvailee yhteiskuntaan kuulumisen tarpeeksi ja luonnon kanssa tasapainossa elämisen tarpeeksi. Indikaattoreina tässä kategoriassa hän on maininnut sen, miten yksilö pystyy vaikuttamaan omaan elämäänsä liittyviin päätöksiin ja toimintaan, poliittisen aktiivisuuden, vapaa-ajan harrastamisen mahdollisuudet, mahdollisuudet merkitykselliseen työelämään sekä mahdollisuudet nauttia luonnosta, joko ajatuksen tasolla tai aktiivisesti esimerkiksi kävellen, kalastaen tai puutarhanhoidon parissa. (Allardt, 1993, s. 88–91.)

Alla olevassa taulukossa (taulukko 1) hyvinvointia mittaavat indikaattorit on jaettu objektiivisiin ja subjektiivisiin indikaattoreihin. Subjektiiviset indikaattorit pyrkivät selvittämään ihmisten kokemuksia ja tunteita asioista, kun taas objektiiviset indikaattorit pyrkivät mittaamaan tekijöitä esimerkiksi selvittämällä käytettävissä olevia asuinneliöitä per henkilö, tai pyytämällä tutkittavia laskemaan ystäviensä määrä (Allardt, 1993, s. 93). Tutkimukseni pohjaa subjektiivisille indikaattoreille, ja vaikka Allardt käyttää subjektiivisten indikaattoreiden yhteydessä myös sanoja onnellisuus/onnettomuus, tyytymättömyys/tyytyväisyys, päädyin selkeyden vuoksi käyttämään tässä yhteydessä termiä hyvinvointi.

Taulukko 1. Erik Allardt'n kuusiosainen kenttä (Allardt, 1993, s. 93)

	Objektiiviset indikaattorit	Subjektiiviset indikaattorit
Elintaso (having)	1. Objektiiviset elintason ja ympäristön olosuhteiden mittarit	4. Subjektiiviset tyytymättömyyden/tyytyväisyyden tunteet liittyen asuinoloihin
Yhteisyysuhteet (loving)	2. Objektiiviset ihmissuhteita käsittelevät mittarit	5. Onnellisuus/onnettomuus - subjektiiviset tunteet liittyen sosiaalisiin suhteisiin
Itsensä toteuttaminen (being)	3. Objektiiviset ihmisten suhteita yhteiskuntaan ja luontoon käsittelevät mittarit	6. Subjektiiviset tunteet liittyen henkilökohtaiseen kasvuun/eristäytyneisyyteen (alienation)

Allardt'n erittelemistä hyvinvoinnin osa-alueista tutkin ihmisten kokemuksia liittyen asuinoloihin ja yhteyksien luomiseen toisiin ihmisiin, yksilön mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämäänsä liittyviin päätöksiin ja toimintaan, vapaa-ajan harrastamisen mahdollisuuksia, sekä mahdollisuuksia nauttia lähiympäristöstä, niin rakennetusta kuin luonnostakin. Nämä valinnat juontavat juurensa Settlementtiasuntojen toimeksiantoon ja keskusteluun yhtiön edustajien kanssa siitä, mikä kaikki heitä asumiskokemuksissa kiinnostaa. Lähestyn edellä mainittuja aiheita

osallisuuden, yhteisöllisyyden ja elettävyyden käsitteiden kautta, keskittyen nimenomaan asumiskokemuksiin ja arkeen Setlementtiasunnoilla.

2.3 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyys on yksi Setlementtiasuntojen keskeisiä arvoja. Setlementtiasunnot mainitsee verkkosivuillaan tässä yhteydessä yhteistilat, kuten asukastilat, saunat, pesulat, kuntosalit ja verstaat, joita voidaan käyttää yhteiseen toimintaan, sekä asumiskoordinaattorit, jotka tukevat asukkaita asumiseen liittyvissä haastavissa tilanteissa ja yhteisessä toiminnassa. (Setlementtiasunnot, i.a.-a.)

Klassisessa sosiologiassa yhteisöllisyys on yksi keskeisiä käsitteitä ja tutkimuskohteita. Klassisen sosiologian kausi sijoittuu 1800- ja 1900-lukujen taitteeseen, jolloin tehtiin tärkeitä yhteisökäsitteen määrittelyjä ja kysymyksenasetteluja (Aro, 2011, s. 35–36). Tämän ajan keskeiset sosiologit tarkastelivat silloista yhteiskunnallista muutosta modernisoitumiskehityksen mallin avulla. Tässä mallissa kuvataan vanhaa ja häviävää yhteisöllistä, feodaalista kulttuuria ja uutta, modernia yhteiskuntamallia. Ferdinand Tönnies nimittää näitä erilaisia yhteisöelämän tyyppjä Gemeinschaftiksi ja Gesellschaftiksi, Émile Durkheim käyttää termejä mekaaninen ja orgaaninen solidaarisuus, Georg Simmel tarkastelee pikkukaupungin ja suurkaupungin vastakkaisuuksia ja Max Weber käyttää käsitteitä traditionaalinen ja moderni. (Aro, 2011, s. 37.)

Tönniesin Gemeinschaft ja Gesellschaft kääntyvät kutakuinkin yhteisöksi (community) ja yhteiskunnaksi (society). Tönnies itse kuvaa Gemeinschaftia, eli yhteisöä, orgaaniseksi ja todelliseksi, ja Gesellschaftia, eli yhteiskuntaa, mekaaniseksi ja kuvitteelliseksi suhteiden verkostoksi. (Tönnies, 2002, s. 33) Émile Durkheim sen sijaan kuvaa mekaanisen solidaarisuuden käsitteen kautta traditionaalista yhteiskuntaa, jossa vallitsee vahva yhdenmukaisuuden normi. Käsitteen hän perustelee tällaisen yhteiskunnan alhaisen työnjaon ja kulttuurin yhdenmukaisuuden kautta. Orgaanisella solidaarisuudella hän viittaa eriytyneemmän työnjaon

yhteiskuntaan, jossa yksilöllisyys on korostuneempaa kuin mekaanisen solidaarisuuden vallitessa. (Durkheim, 2010, s. 26–27.)

Georg Simmel kuvaa suurkaupunkilaista korostuneen älyperäiseksi ihmiseksi. Hänen mukaansa suurkaupungin suuri ärsykkeiden määrä johtaa hermoston ylivirittyneisyyteen ja siihen, että ihminen alkaa toimia järkipäisesti tunnepohjaisen suhtautumisen sijaan. Hän kuvaa tätä suojamekanismiksi väkivaltaista suurkaupunkia kohtaan. Pikkukaupunkilaisen hän sen sijaan sanoo toimivan tunnepäisesti, sillä hänen mukaansa tunnesuhteet ovat tiedostamattomissa osissamme (toisin kuin järki), ja ne kukoistavat parhaiten säännöllisessä, tottumusten täyttämässä elämässä. (Simmel, 2005, s. 28–29.) Max Weber oli kiinnostunut muun muassa kapitalismista ja sen synnystä, ja hänen ajatuksensa modernista ja traditionaalisesta yhteiskunnasta tulevat ilmi muun muassa hänen kapitalismia käsittelevästä ajattelustaan. Hänen mukaansa traditionaalisessa yhteiskunnassa oli luonnotonta haluta aina vain lisää rahaa, ja modernia kapitalistista yhteiskuntaa kohti siirryttäessä ihmiset piti saada uskomaan ahkeran, väsymättömän työn teon elämäntapaan. (Aro & Jokivuori, 2014, s. 61.)

Aron mukaan edellä mainitut sosiologian klassikot määrittelivät traditionaalisen yhteisöllisen siteen yhteenkuuluvuuden tunteeksi, eli emotionaaliseksi kokemukseksi siitä, että kuuluu yhteisöön. Modernisaation suhteen heitä yhdisti näkemys siitä, että kyseessä on markkinatalouden laajentuessa tapahtuva yhteiskunnallisten suhteiden monimutkaistuminen ja monimuotoistuminen. He pohtivat sitä, miten yhteisöelämä muuttuu välittömän ja paikallisen vuorovaikutuksen muuttuessa kohti monimutkaisempaa markkinajärjestelmää ja byrokraattista hallintoa. Yhteiskunnallisessa muutoksessa oli pitkälti kyse siitä, että siinä missä ennen elettiin suurilta osin omavarais- ja vaihdantataloudessa, modernissa teollisessa yhteiskunnassa tuotteet ja palvelut piti hankkia tavaramarkkinoilta. (Aro, 2011, s. 38.)

Tämä muutos vaikutti yhteiskunnallisiin suhteisiin. Sosiologian klassikoiden mukaan modernisoituminen johti yksilöllistymiseen, jota he pitivät itsessään hyvänä asiana, mutta pohtivat samalla siitä mahdollisesti syntyviä ongelmia, kuten yksinäisyyden lisääntymistä, ihmisten välisten suhteiden muuttumista laskelmoiviksi

ja vihamielisiksi, ihmisten muuttumista tunteettomiksi ja ihmisen toiminnan mielen katoamista. Erityisesti Émile Durkheim näki ihmisten jäsenyyden yhteisöissä olennaisen tärkeäksi heidän onnellisuutensa ja mielekkään elämän kannalta. (Aro, 2011, s. 45.)

Modernisaation johtaminen yksilöllisyyden kasvuun oli sosiologian klassikoiden näkemys, ja on ajateltu, että seurauksena siitä on yhteisöllisyyden heikkeneminen. Yhteisöllisyys on kuitenkin tärkeää nykypäivänäkin, mutta sen muodot ovat muuttuneet. Nykyisessä post-traditionaalissa yhteiskunnassa yhteisöjen jäsenyys on vapaammin valittavissa, eikä se ole niin sitovaa eikä kokonaisvaltaista kuin feodaalisessa yhteiskunnassa aikoinaan. David Unruh (1979; 1980) ja Anselm Strauss (1978; 1982) kehittämän sosiaalisten maailmojen teorian mukaan ihmiset ovat jäseninä useissa yhteisöissä tai sosiaalisissa maailmoissa, jotka eivät ole päällekkäisiä tai sisäkkäisiä, ja joiden jäsenet ovat sitoutuneita niihin eri asteisesti -sisäpiiriläisinä, vakituksina jäseninä, turisteina tai vieraina. Teorian mukaan jäsenet saavat eri määriä arvostusta muilta, riippuen osallistumisensa ja sitoutuneisuutensa määrästä. Vuorovaikutukseen osallistutaan tuomalla esiin itsestä yhteisön kannalta olennaisia puolia, eli yhteisöissä ei olla läsnä koko persoonalla. Tämänkaltaisiin yhteisöihin on vapaa pääsy, ja niistä voi myös lähteä halutessaan. Näissä yhteisöissä luodut suhteet voivat muodostua merkityksellisiksi. Teoria sopii monien erilaisten post-traditionaalisten yhteisöllisyyden muotojen jäsentämiseen. (Aro, 2011, s. 52–53.)

David W. McMillan ja David M. Chavis ovat määritelleet yhteisöllisyyden käsitettä artikkelissaan *Sense of Community: A Definition and Theory* (1986). He avaavat käsitettä neljän elementin kautta, jotka ovat jäsenyys (membership), vaikutus (influence), integraatio ja tarpeisiin vastaaminen (integration and fulfillment of needs) sekä jaettu tunneyhteys (shared emotional connection). Jäsenyyden he määrittelevät kuulumisen tunteeksi tai henkilökohtaisen yhteyden jakamiseksi, ja vaikuttamisen merkityksellisyyden tunteeksi, tunteeksi siitä, että itsellä on merkitystä ryhmälle, ja että ryhmä on tärkeä jäsenilleen. Tarpeisiin vastaamisella tarkoitetaan sitä, että henkilöllä on tunne siitä, että hänen tarpeisiinsa vastataan ryhmään kuulumisen kautta saavutettujen resurssien avulla. Jaettua tunneyhteyttä he kuvailevat uskoksi ja sitoutumiseksi siihen, että ryhmän jäsenet ovat

jakaneet ja tulevat jakamaan yhteistä historiaa, yhteisiä tiloja ja paikkoja, yhteistä aikaa ja samankaltaisia kokemuksia. (McMillan & Chavis, 1986, s. 9.)

Tässä opinnäytetyössä käytän yhteisöllisyyden käsitettä tutkiessani Settlementtiasuntojen asukkaiden sosiaalisia suhteita asuintalossaan. Yhteisöllisyyden määritelmässä nojaan David W. McMillanin ja David M. Chavisin yhteisöllisyyden määritelmään, vaikkakaan en haastattelukysymyksissä syventynyt jokaiseen heidän määrittelemäänsä osa-alueeseen.

2.2 Osallisuus

Osallisuuden edistäminen on osa Suomen hallituksen ja Euroopan unionin tavoitteita. Osallisuutta edistämällä voidaan vähentää eriarvoisuutta sekä torjua köyhyyttä ja syrjäytymistä. Se on myös osaltaan terveyden ja tasa-arvon edellytys. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2019.) Suomen perustuslaissa (L 731/1999) mainitaan julkisen vallan tehtäväksi edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiseen toimintaan, ja vaikka osallistuminen ei ole osallisuuden synonyymi, se voidaan nähdä yhtenä reittinä osallisuuteen.

Isola ym. (2017) tiivistävät osallisuuden näin:

Osallisuus on kuulumista sellaiseen kokonaisuuteen, jossa pystyy liittymään erilaisiin hyvinvoinnin lähteisiin ja elämän merkityksellisyttä lisääviin vuorovaikutussuhteisiin. Osallisuus on vaikuttamista oman elämänsä kulkuun, mahdollisuuksiin, toimintoihin, palveluihin ja joihinkin yhteisiin asioihin.

Keskeistä ovat siis mahdollisuudet vaikuttaa ja kuulua johonkin itselleen merkitykselliseen.

Osallisuudesta puhuttaessa on hyvä selkeyttää, mitä tarkoitetaan osallisuuden, osallistumisen ja osallistamisen käsitteillä, ja miten ne eroavat toisistaan. Kun puhutaan osallistumisesta, tarkoitetaan yleensä konkreettista osallistumista esimerkiksi vapaa-ajan toimintaan, tapahtumiin tai päätöksentekoon.

Osallistamisessa painopiste on yksilöiden aktivoinnissa ja kannustamisessa kohti osallistumista ja osallisuuden kokemuksia. Osallistaminen tarkoittaa siis ulkopäin tulevaa ohjaamista, ei itse osallistujista lähtevää tarvetta. Osallisuus sen sijaan viittaa kuulumisen tunteeseen, ja se on kytköksissä yksilön ihmiskäsitykseen, henkilökohtaiseen elämismaailmaan ja identiteettiin. (Särkelä-Kukko, 2014, s. 34–35.) Osallisuus, osallistuminen ja osallistaminen eivät siis ole synonyymejä keskenään, vaikka niillä onkin yhteistä, ja yksi voi johtaa toiseen. Siinä missä yksi henkilö voi kokea osallisuutta vähäiselläkin osallistumisella, voi toinen kokea olevansa osallisuuden ulkopuolella, vaikka osallistuisikin yhteiseen toimintaan.

Leemann ym. (2015, s. 1) kuvaavat osallisuutta sateenvarjokäsitteeksi. Heidän mukaansa käsitteen juuret ovat yhteiskuntatieteellisissä teorioissa, mutta sosiaalisen osallisuuden käsite nykyisellään syntyi Ranskan yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa 1970- ja 1980-luvuilla. He käsittelevät osallisuutta niin yhteiskuntatieteellisenä, yhteiskuntapoliittisena kuin yksilön kokemuksellisenä tunteena. Yhteiskuntatieteellisenä käsitteenä osallisuuden yhteydessä puhutaan yleensä inklusiosta ja eksklusiosta, joita käytetään puhuttaessa kansalaisoikeuksista, yhteiskunnallisesta solidaarisuudesta ja koheesiosta, epätasa-arvosta sekä yhteiskunnallisesta osallistumisesta. Leemann ym. viittaavat sosiologi Emil Durheimiin, joka puhui inklusiosta ja eksklusiosta yhteiskunnan solidaarisuuden yhteydessä. Hänen määritelmässään inklusio oli yhtä kuin solidaarisuuden onnistuminen, eksklusio yhtä kuin solidaarisuuden epäonnistuminen. Pierre Bourdieu ja Michael Foucault käyttivät Leemannin ym. mukaan inklusio -käsitettä määrittämään sosiaalista epätasa-arvoisuutta. (Leemann ym., 2015, s. 1–2.)

Yhteiskuntapoliittisena käsitteenä sosiaalinen osallisuus nähdään syrjäytymisen vastatoimena. Se juontaa juurensa Ranskan 1970- ja 1980-lukujen yhteiskuntapoliittiseen keskusteluun, josta syntyi ensimmäisiä syrjäytymistä koskevia sosiaalipoliittisia ohjelmia. Ranskan tavoitteena oli tukea hyvinvointijärjestelmän ulkopuolelle jääneitä ihmisryhmiä, ja nämä ideat levisivät muualle Eurooppaan. Nykyään sosiaalinen osallisuus on poliittisten toimien keskiössä Euroopan unionissa. (Leemann ym., 2015, s. 2.) Esimerkiksi Eurooppa 2020 -strategiassa sosiaalinen osallisuus on vahvasti esillä (Euroopan komissio, i.a.). Helka Raivio ja

Jarno Karjalainen (2013, s. 12) käsittelevät osallisuutta 2010-luvun politiikka- ja hyvinvointiohjelmassa, jossa he kuvaavat sitä sekä päämääräksi itsessään, että keinoksi lisätä yhteiskunnan tasa-arvoa ja sosiaalista koheesiota. Heidän mukaansa osallisuuden lisääminen lisää yksilötason hyvinvointia. Tästä puolestaan on seurauksena sosiaalista kestävyyttä, eheyttä ja luottamuksen lisääntymistä yhteiskunnassa.

Kun puhutaan sosiaalisesta osallisuudesta yksilön kokemuksellisenä ilmiönä, se kuvataan yleensä syntyväksi sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Osallisuuden tunnetta ei voida ulkopuolelta luoda, mutta kylläkin edistää. (Leemann ym., 2015, s. 5). Leemann ym. (2015, s. 5) ovat eritelleet sosiaalisen osallisuuden yksilön kokemuksellisenä tunteena neljään eri toimintoon:

1. tieto-osallisuus (oikeus tiedon saamiseen ja tuottamiseen, esimerkiksi kyselyihin vastaaminen)
2. suunnitteluosallisuus (oikeus olla mukana elinympäristön järjestämisessä)
3. päätösosallisuus (oikeus olla mukana omaa elämää koskevassa päätöksenteossa)
4. toimintaosallisuus (oikeus toteuttaa omaa toimintaa elinympäristössä yhdessä muiden kanssa)

Raivio ja Karjalainen (2013, s. 16) ovat tarkastelleet osallisuuden rakentumista Erik Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuuksien jäsenyyksen kautta. Tältä pohjalta he ovat listanneet kolme osallisuuden ulottuvuutta:

1. riittävä toimeentulo ja hyvinvointi, taloudellinen osallisuus
2. valtaisuus/toimijuus, toiminnallinen osallisuus
3. yhteisöihin kuuluminen ja jäsenyys, yhteisöllinen osallisuus

Raivion ja Karjalaisen mukaan nämä hyvinvoinnin elementit on tunnistettu monissa yhteyksissä osallisuutta tukeviksi sekä sosiaalisen kestävyiden kannalta keskeisiksi tekijöiksi (Raivio & Karjalainen, 2013, s. 16). Raivion ja Karjalaisen listaamien ulottuvuuksien voidaan nähdä vastaavan Erik Allardtin (1993, s. 88–91) hyvinvointiteorian ulottuvuuksia: taloudellisen osallisuuden vastaavan

Allardtin elintason ulottuvuutta, toiminnallisen osallisuuden vastaavan itsensä toteuttamisen ulottuvuutta ja yhteisöllisen osallisuuden vastaavan yhteisyysuhteiden ulottuvuutta.

Tässä opinnäytetyössä viitataan osallisuudella nimenomaan osallisuuteen yksilön kokemuksellisenä ilmiönä. Osallisuuden käsitteen kautta lähestyin muun muassa asukkaiden kokemuksia osallisuudesta päätöksentekoon ja yhteiseen toimintaan, kuulluksi tulemiseen, vaikuttamismahdollisuuksiin, sekä kokemuksiin liittyen tiedon saantiin.

2.3 Elettävyys

Elettävyyttä pidetään nykyään yhä useammin tärkeänä käsitteenä sosiaaliteissa (Zanella ym., 2014, s. 696). Se liittyy ihmisten tarpeisiin ja ympäristön vastaamiseen niihin. Siinä missä yhteisöllisyyden ja osallisuuden kautta tutkin asuminen sosiaalista puolta, elettävyys painottuu enemmän konkreettiseen ympäristöön ja sen tuomiin mahdollisuuksiin, vaikkakin siihenkin liittyy myös sosiaalinen puoli. Tarkoitukseni oli selvittää Setlementtiasuntojen asukkaiden konkreettisia asumiskokemuksia liittyen tiloihin ja ympäristöön, ja elettävyyden käsite kattaa näitä alueita. Elettävyys liitetään yleisesti myös taloudellisiin mahdollisuuksiin, mutta ne eivät ole tutkimukseni aiheena.

Meghan Z. Gough kuvaa elettävyyttä (livability) rakentuvaksi ympäristön fyysisistä ja sosiaalisista tekijöistä, käsittäen muun muassa luonnonympäristön ja jalankulkijaystävällisen (walkable) rakennetun ympäristön, taloudelliset mahdollisuudet monimuotoisten asumismahdollisuuksien lähellä, sekä pääsyn erilaisten palveluiden (services), mahdollisuuksien (facilities) ja mukavuuksien (amenities) pariin (Gough, 2015, s. 147).

Elettävyydestä puhutaan usein yhdessä kestävyuden kanssa. Yksinkertaisimmillaan elettävyys voidaan käsittää ihmisten arvojen ja halujen ilmauksena, kun taas kestävydessä huomioidaan myös ympäristön kestävyyn aiheuttamat

rajoitukset ihmisten halujen ja tarpeiden toteuttamiselle (de Chazal, 2010, s. 587). Siinä missä kestävyys on jokseenkin epäselvä, vaikeasti operationalisoitava käsite, joka liittyy globaaliin pitkän tähtäimen näkökulmaan, on elettävyys kiinni enemmän tässä hetkessä ja tietyssä paikassa, ja siten käsitteenä helpommin ymmärrettävissä (Ruth & Franklin, 2014, s. 4).

Tässä opinnäytetyössä käytän elettävyyttä kuvaamaan konkreettista ympäristöä, käsittäen Setlementtiasuntojen asuintalot ja niiden tilat, piha-alueet ja lähiympäristön, ja näiden vastaamista tai vastaamattomuutta ihmisten tarpeisiin.

2.4 Sosiaalinen pääoma

Tutkimus- ja haastattelukysymykset pohjautuvat osallisuuden, yhteisöllisyyden ja elettävyyden käsitteisiin. Olen valinnut käsitellä lisäksi myös sosiaalisen pääoman käsitettä, sillä se kytkeytyy yhteisöllisyyden ja osallisuuden teemoihin, lähestyen samoja aihepiirejä hieman erilaisesta painopisteestä käsin. Sen auttaa syventämään ymmärrystä sosiaalisten suhteiden merkityksestä ihmisten hyvinvoinnille.

Sosiaalisen pääoman määrittelyitä on erilaisia, määrittelijästä riippuen. Keskeisiä teoreetikoita sosiaaliseen pääomaan liittyen ovat Pierre Bourdieu, James Coleman ja Robert David Putnam. Heidän määritelmänsä käsitteestä eroavat kaikki hieman toisistaan, mutta yhtäläisyyksiäkin on. Kaikkien näiden kolmen määrittelyssä sosiaalinen pääoma liitetään sosiaalisiin verkostoihin.

Bourdieu kuvailee sosiaalista pääomaa olemassa olevina tai potentiaalisina resursseina, jotka ovat yhteydessä sosiaaliseen verkostoon tai ryhmän jäsenyyteen. Ryhmän jäsenyys antaa sen jäsenille osuuden yhteisestä pääomasta. (Bourdieu, 1986, s. 21). Bourdieu oli kiinnostunut yhteiskunnallisesta stratifikaatiosta ja lähestyi sosiaalisen pääoman käsitettä tätä kautta. Hän näki sosiaalisen pääoman juontuvan sosiaalisten suhteiden verkostojen tuomista eduista, mutta sen juurten nousevan sosiaalisista, kulttuurisista ja ekonomisista rakenteista,

jotka myös luovat yhteiskunnassa eriarvoisia asemia yksilöille. (Claridge, 2015.) Bourdieun näkökulmaa sosiaaliseen pääomaan voisi siis luonnehtia kriittiseksi.

Muutkin kuin Pierre Bourdieu ovat suhtautuneet sosiaalisen pääoman käsitteeseen kriittisesti. Australialaisessa tutkimuksessa tutkittiin laadullisin menetelmin naisten kokemuksia yhteisöllisiin aktiviteetteihin osallistumiseen liittyen. Tutkijoiden mukaan yleisesti yhteisöllisiin ryhmiin osallistumista pidetään hyvinvointia lisäävänä tekijänä, ja sosiaaliseen pääomaan suhtaudutaan usein positiivisena asiana. Kyseisessä tutkimuksessa kuitenkin kritisoitiin sosiaalisen pääoman käsitettä erityisesti sen kykenemättömyydestä huomioida valtaan ja epätasa-arvoon liittyviä seikkoja. Tutkimuksessa haastateltiin syvällisesti 30 naista Adelaidesta, Australiasta. Lähes puolella tutkittavista oli tutkimuksen mukaan negatiivisia kokemuksia liittyen yhteisölliseen toimintaan. Tutkijoiden mukaan keskeinen löydös oli naisten raportoimat ryhmädynamiikkaan liittyvät vaikeudet, jotka aiheuttivat joissain tapauksissa vakavaa haittaa psyykkiselle hyvinvoinnille. (Osborne, 2008).

Kyseisessä tutkimuksessa viitataan myös Bourdieun (1986) sosiaalista pääomaa kriittisesti tarkastelemaan näkökantaan. Bourdieun mukaan yksilöt ja ryhmät voivat käyttää sosiaalista pääomaansa joko vaikuttaen toisiin positiivisesti tai negatiivisesti, joten sosiaalinen pääoma ei ole yksinomaan positiivinen asia. (Osborne, 2008, s. 214). Tutkimustuloksissa näkyy yhteys muun muassa Bourdieun ajatukseen olemassa olevien roolien toistamisesta yhteisöllisessä toiminnassa, ja toistamisen vaikutus epätasa-arvoisten roolien ja asetelmien säilymiseen. Vaikka tutkimus oli pienen otannan laadullinen tutkimus, sen perusteella voidaan kuitenkin nähdä joitain mahdollisia tapoja, jotka voivat aiheuttaa negatiivisia kokemuksia yhteisölliseen toimintaan osallistuville naisille. (Osborne & ym., 2008, s.220–221.)

Pierre Bourdieu (1986) on kirjoittanut artikkelissaan *The Forms of Capital* eri pääoman muodoista; sosiaalisesta, kulttuurisesta ja taloudellisesta pääomasta. Bourdieun mukaan sosiaalinen maailma koostuu kasaantuneesta historiasta, eikä sitä pidä typistää sattumanvaraisten tapahtumien sarjaksi, jossa kaikilla on tasa-arvoiset mahdollisuudet mihin tahansa. Hänen mukaansa pääoman

kasaantuminen ottaa aikaa, ja sillä on potentiaali toisintaa itseänsä ja täten se on luonteeltaan pysyväisluonteista. Hänen mukaansa kaikki ei siis ole sosiaalisessa maailmassa yhtä lailla mahdollista tai mahdotonta. (Bourdieu, 1986, s. 16). Colemanin mukaan sosiaalinen pääoma on ihmissuhteiden muodostamassa sosiaalisessa rakenteessa. Ero Bourdieun ajatteluun on siinä, että Coleman näki sosiaalisen pääoman yhteisenä hyvänä, jossa yksilöiden teot hyödyttävät kokonaisuutta, ja Bourdieu oli kiinnostunut vallasta ja asemasta sekä siitä, miten sosiaalinen pääoma jakaantuu epätasaisesti yksilöiden välillä. (Claridge, 2015.)

Robert David Putnam on tehnyt sosiaalisen pääoman käsitettä tunnetuksi laajemmalle yleisölle. Hänen määrittelynsä eroaa selkeästi Bourdieun määrittelystä. Siinä missä Bourdieu liittää käsitteen yksilöihin, Putnamille sosiaalinen pääoma on yhteisöjen ja valtioiden omaisuutta. Putnamin teoriaa on laajasti kritisoitu käsitteellisistä ja metodologisista virheistä. (Claridge, 2015.) Hänen kuitenkin sanotaan vakiinnuttaneen käsitteen sosiologiseen keskusteluun (Ilmonen & Siisiäinen, 2000).

Sosiaalisen pääoman hyvinvointivaikutuksia on myös tutkittu, ja esimerkiksi Hyyppän ja Mäen (2003) tutkimuksessa on löydetty yhteys sosiaalisen pääoman ja koetun hyvinvoinnin välillä. Tutkimuksessa tutkittiin suomenruotsalaisten ja suomalaisten ensimmäisenä kielenä puhuvien suomalaisten terveyttä, terveystietoisuutta ja sosiaalista pääomaa. Pohjana tutkimukselle oli tieto siitä, että suomenruotsalaisten terveys on parempi kuin muiden suomalaisten silloinkin, kun sosioekonominen asema, käytetyt terveyspalvelut ja koulutus ovat samankaltaisia. Suomenruotsalaisten sosiaalinen pääoma on kuitenkin vahvempaa, ja tutkimuksessa löydettiin vahva yhteys koetun hyvinvoinnin ja vapaaehtoistyön, harrastustoiminnan, ystävyssuhdeverkostojen sekä uskonnollisen osallistumisen välillä. (Hyyppä & Mäki, 2003). Nämä kaikki tekijät kuvaavat osaltaan myös yhteisöllisyyttä ja osallisuutta, ja voidaankin ajatella, että tällaiset tutkimustulokset tukevat ajatusta yhteisöllisyyden ja osallisuuden positiivisista vaikutuksista.

3 TUTKIMUSYMPÄRISTÖ JA TYÖELÄMÄKUMPPANI

Opinnäytetyö oli Setlementtiasuntojen toimeksianto, joten lähtökohdat tutkimukselle nousivat työelämän tarpeista. Setlementtiliitto perusti Setlementtiasunnot vuonna 2000 yhteisöllisyyden ja yhdenvertaisuuden arvojen pohjalta. Tarkoituksena oli viedä Setlementtiliiton arvopohjaa käytännön tasolla asumistuotantoon. Lähtökohta työhön on yhä sama kuin 1800-luvulla syntyneessä Setlementtiliikkeessä alun perin, eli luottamus ihmisten ja yhteisöjen omaan kykyyn ratkaista ongelmia. (Setlementtiasunnot, i.a.-a.)

3.1 Setlementtiasunnot Oy

Tutkimus toteutettiin Setlementtiasuntojen vuokrataloissa Helsingin alueella. Setlementtiasunnot Oy on ARA-rahoitteista vuokra-asumista tarjoava yhteiskunnallinen yritys. Yritys on perustettu vuonna 2000, ja sillä on tällä hetkellä 20 vuokrataloa ja rakenteilla tai suunnittelussa on neljä uutta taloa. Omistajina ovat Suomen Setlementtiliitto ja Kalliolan Setlementti. Koteja hieman runsas 1800 ja asukkaita noin 2000 seitsemässä eri kaupungissa. (Setlementtiasunnot, i.a.-b.) Suurin osa taloista sijaitsee pääkaupunkiseudulla, mutta niitä on myös Hyvinkäällä, Tampereella, Turussa ja Joensuussa (Setlementtiasunnot, i.a.-c).

Keskeisiä arvoja Setlementtiasuntojen toiminnassa ovat yhteisöllisyys, ekologisuus ja taloudellisuus. Asukkaiden ja yhteiskunnan tarpeet ovat tärkeitä toiminnassa. Setlementtiasunnot on ARA:n hyväksymä yleishyödyllinen yhteisö, joka tarkoittaa sitä, että yritys tarjoaa vuokrakoteja ARA:n asukasvalintaohjeen mukaisesti. (Setlementtiasunnot, i.a.-b.) ARA:n asukasvalintaohjeen noudattaminen tarkoittaa sitä, että asunnot on osoitettava niitä eniten tarvitseville. Monipuolinen asukasrakenne ja sosiaalisesti tasapainoiset asuinalueet ovat tavoitteena asukasvalinnoissa. Asukasvalinnassa huomioidaan asunnontarve, varallisuus ja tulot. (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, 2020.)

Setlementtiasunnot kuuluu myös yhteiskunnallisten yritysten Arvoliittoon. Arvolii-ton jäsenenä Setlementtiasunnot on sitoutunut Arvo-lupaukseen, joka on liiketoi-minnan eettisyystakuu. (Setlementtiasunnot, i.a.-b.) Arvo-lupaus on viisiosainen sitoumus, johon kuuluvat vastuu ihmisestä ja ympäröivästä yhteiskunnasta, vas-tuullinen talous, vastuu ympäristöstä, avoimuus ja hyvä hallinto sekä vaikutta-vuus syntyy yhteistyöllä -osio (Arvoliitto, i.a).

Yrityksen erityispiirteitä ovat asumiskoordinaattoreiden palvelut ja asukkaiden käytössä olevat yhteiset tilat. Jokaisessa talossa on yhteisiä tiloja, kuten asukas-tilat yhteiskeittiöineen, saunat, pesulat ja vaihtelevasti taloittain myös muun mu-assa kuntosalit ja verstaat. Asumiskoordinaattorit tukevat asukkaita asumiseen liittyvissä asioissa. He ovat olleet korona-aikana asukkaiden tavoitettavissa arki-sin puhelimitse ja Setlementtiasuntojen oman Kerro -sovelluksen kautta, joka on viestinnän ja varauksien tekemiseen suunniteltu sovellus. Koronaan liittyvistä ra-joituksista riippuen asumiskoordinaattorit päivystävät myös taloilla. Koulutuksel-taan asumiskoordinaattorit ovat sosiaalialan ammattilaisia ja monella on myös isännöitsijän tutkinto. Lähes kaikissa Setlementtiasuntojen taloissa asuu myös erityisryhmiä, kuten asunnottomia, kehitysvammaisia, mielenterveyskuntoutujia, ikääntyneitä ja erityistä tukea tarvitsevia nuoria. Heille on tarjolla joko kaupungin tai kolmannen osapuolen tuottamia tukipalveluja kaikille asukkaille suunnattujen asumiskoordinaattoripalveluiden lisäksi.

3.2 Suomen Setlementtiliitto ja Setlementtiliike

Setlementtiliike muodostuu Suomessa Suomen Setlementtiliitosta ja sen paikal-lisista jäsenyhdistyksistä. Suomen Setlementtiliitto on Setlementtiasunnot Oy:n pääomistaja. Suomen Setlementtiliike on perustettu vuonna 1918, ja se on Suo-messa merkittävä sivistys- ja sosiaalisen alan palvelutuottaja ja työllistäjä. (Set-lementtiliitto, i.a.-a.)

Setlementtitoiminta juontaa juurensa 1800-luvulle Itä-Lontooseen. Silloin kaikista köyhimpiin kortteleihin perustettiin kansalaiskeskuksia. Niissä oli tarjolla koulu-tusta ja tukea ihmisille, joilla oli sosiaalisia ongelmia. Ensimmäinen setlementti oli

Toynbee Hall, joka löytyy yhä Lontoosta. Tämän jälkeen settlementit levisivät Euroopan alueella sekä muun muassa Yhdysvaltoihin, Kanadaan, Libanoniin ja Japaniin. Kansainvälinen Settlementiliitto perustettiin vuonna 1926. Settlementiliike saapui Suomeen 1890-luvulla, kun Helsinkiin perustettiin Kansankoti Alli Trygg-Heleniuksen toimesta. Vuonna 1918 perustettiin Teollisuusseutujen Evankelioimisseura, jonka nimi muuttui myöhemmin Suomen Settlementiliitoksi. Kalliola on ensimmäinen Lontoon-mallia mukaileva settlementitalo Suomessa. Tämän jälkeen settlementtejä perustettiin muun muassa Tampereelle ja Kemiin. Niissä pidettiin lastentarhoja, tehtiin nuorisotyötä ja pyrittiin yhdistämään eri kansalaisryhmiä luento- ja keskustelutilaisuuksissa. Settlementityö koostui ja yhä koostuu ihmisten kohtaamisesta ruohonjuuritasolla. (Mikkelin Settlementi, i.a.)

Settlementiliike on nykypäivänäkin sitoutunut tukemaan erityisesti vaikeimmassa asemassa olevia ihmisiä. Taustalla on ideologia, joka perustuu yhteisöllisyyden voimistavaan vaikutukseen ja yksilöllisyyden ja moninaisuuden kunnioittamiseen. (Settlementiliitto, i.a.-a.) Settlementiliike on uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton kansalaisliike, joka pyrkii rakentamaan siltoja ja edistämään vuoropuhelua ihmisten välillä (Mikkelin Settlementi, i.a). Settlementiliikkeen perusarvoihin kuuluvat yhdenvertaisuus ja tasa-arvo. Toiminnassa on tavoitteena vähentää osallistumisen esteitä tunnistamalla eroja yksilöiden lähtökohdissa. Kaikkien ihmisten osallistumismahdollisuuksien etsiminen on settlementtien toiminnassa keskeistä. Yhdenvertaisuuden, moniarvoisuuden ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistäminen ovat Settlementiliikkeen toiminnassa tärkeitä, ja niitä tavoitellaan kunnioittamalla yksilöitä, arvostamalla moninaisuutta, tukemalla heikoimpia ja luottamalla ihmisiin ja siihen, että heillä on voimavaroja. (Settlementiliitto, i.a.-b.)

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Setlementtiasuntojen asukkaiden asumiskokemuksia liittyen elettävyyteen, osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen. Tavoitteena oli tuottaa Setlementtiasunnoille tietoa asukkaiden kokemuksista ja näkemyksistä koskien asumista yhtiön vuokrataloissa, jotta Setlementtiasunnot voisi kehittää asumisen puitteita ja palveluita asiakaslähtöisesti.

Elettävyyden, osallisuuden ja yhteisöllisyyden käsitteet operationalisoitiin tutkimus- ja haastattelukysymyksiksi, joiden avulla pyrittiin saamaan haastateltavilta monipuolista tietoa aiheesta. Monipuolisemman tiedon saamiseksi käytössä oli lisäksi kaksi kuvallista menetelmää, arkikartan piirtäminen ja valokuvaus. Yhteisölliset tilat eivät ole vuokrakerrostaloissa yleisiä, varsinkaan siinä laajuudessa ja monipuolisuudessa mitä Setlementtiasunnot tarjoaa. Opinnäytetyö tarjoaa ikkunan näihin yhteisten tilojen käyttöön ja asukkaiden ajatuksiin niistä, ja muutkin toimijat voivat hyötyä tuloksista. Tavoitteena oli myös herättää ajatuksia asumisen monipuolisista mahdollisuuksista ja yhteisten tilojen ja niiden mahdollistamien sosiaalisten kontaktien merkityksestä ihmisille. Tutkimustuloksia voidaan myös käyttää jatkotutkimusten pohjana.

Tutkimuskysymykset:

- Millaisia kokemuksia asukkailla on asumisen yhteisöllisyydestä Setlementtiasunnoilla? (yhteisöllisyys)
- Millaisia kokemuksia asukkailla on liittyen osallisuuteensa Setlementtiasunnoilla? (osallisuus)
- Miten asukkaat kokevat lähiympäristönsä ja talonsa? (elettävyys)
- Millaisia palveluita ja asumiseen liittyviä ratkaisuja asukkaat kaipaavat? (kehittämisideoita Setlementtiasunnoille, liittyvät kaikkiin keskeisten käsitteiden teemoihin)

5 TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTON ANALYYSI

Kyseessä oli laadullinen tutkimus, jonka aineistonkeruussa käytettiin kolmea eri menetelmää. Alun perin Settlementtiasunnot oli toivonut 20–30 haastattelua. Käytettävissä olevan ajan takia päädyimme kuitenkin yhdessä yhtiön edustajan kanssa vähäisempään tutkittavien määrään, jotta haastatteluista pystyttiin tekemään laajempia. Lisäksi tutkimusmenetelmiksi valittiin kaksi kuvallista menetelmää monipuolisemman aineiston saamiseksi. Haastattelut olivat teemahaastatteluja, ja analyysin tein teoriaohjautuneen temaattisen analyysin periaatteita noudattaen.

5.1 Tutkimusmenetelmät

Tutkimus toteutettiin Settlementtiasuntojen Helsingin talojen asukkaiden piirissä. Aluksi päätimme yhdessä Settlementtiasuntojen kanssa kohdistaa tutkimuksen Jätkäsaaren Sukupolvien korttelin ja Viikin taloihin, mutta näistä taloista ei löytynyt tarpeeksi haastateltavia. Tämän vuoksi päätimme ottaa tutkimuksen kohteeksi kaikki Settlementtiasuntojen Helsingin talot.

Parini teki tutkimuksesta mainoksen. Mainoksessa oli yhteystietomme ja ohjeet ilmoittautumiseen. Kiinnostuneille lähetettiin ohjeet arkikartan piirtämiseen ja valokuvaukseen (liite 2) ja tutkimustiedote (liite 3) sähköpostitse. Yhdelle kiinnostuneelle nämä lähetettiin postitse paperiversioina hänen pyynnöstään.

Tutkittavia haettiin ensin mainostamalla tutkimusta Settlementtiasuntojen asukkaille suunnatun Kerro-sovelluksen kautta. Haastateltavia ei kuitenkaan saatu tarpeeksi, joten laajensin hakua Facebookiin. Löysin sieltä kaksi asukasryhmää, Verkkosaaren ja Malmin talojen asukasryhmät, ja jaoin niihin Kerro-sovelluksessakin jaetun mainoksen tutkimuksesta. Tätä kautta tavoitin lisää haastateltavia. Tutkimukseen osallistui kahdeksan Settlementtiasuntojen asukasta.

Haastattelujen suhteen tutkimukseen osallistuville annettiin mahdollisuus joko puhelinhaastatteluun tai kuvan kanssa tehtävään videopuheluhaastatteluun. Videohaastatteluita oli kolme, puhelimitse tehtyjä viisi.

Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluina (liite 1), jonka lisäksi käytettiin valokuvausta ja arkikartan piirtämistä tutkimusmenetelminä erityisesti hiljaisen tiedon saamiseksi tutkittavilta. Menetelmäksi valikoitui teemahaastattelu, sillä se on avointa haastattelua strukturoidumpi, mutta vapaampi kuin lomakehaastattelu. Kysymysten ei teemahaastattelussa tarvitse edetä samassa järjestyksessä kaikkien haastateltavien kanssa, vaan vapaalle puheelle annetaan tilaa. Tarkoituksena on kuitenkin pysyä ennalta määritellyissä teemoissa. Keskustelunaiheet voivat teemojen sisällä painottua eri tavalla eri haastateltavien kesken. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.) Haastattelutilanteissa kysymykset kysyttiin kuitenkin pääosin samassa järjestyksessä kaikilta, joitain pieniä poikkeuksia lukuun ottamatta. Haastateltaville annettiin tilaa kertoa vapaasti kokemuksistaan ja ajatuksistaan.

Haastattelun lisäksi aineistoa kerättiin valokuvauksen keinoin. Lähtökohtana toimi osallistava valokuvaus, joka on työkalu, jota käytetään muun muassa yhteisön jäsenten osallistamiseksi ympäristönsä kehittämiseen. Se on eräänlainen osallistavan toimintatutkimuksen muoto. Photovoice on ehkä yksi tunnetuimmista osallistavan valokuvauksen menetelmistä. Sen kehitti 1990-luvulla Margaret Wang, ja sen kolme päämäärää ovat 1) mahdollistaa ihmisille tallentaa ja reflektoida heidän yhteisönsä vahvuuksia ja huolenaiheita, 2) edesauttaa kriittistä dialogia ja tietoutta henkilökohtaisista sekä yhteisön huolenaiheista yhteisten keskusteluiden ja valokuvien kautta sekä 3) tavoittaa päättäjät. (Community Health Partnership: Oregon's Public Health Institute, i.a, s. 7.) Tässä tutkimuksessa tavoitteena ei ensisijaisesti ollut tavoittaa päättäjiä, mutta muilta osin Photovoicen päämäärät olivat yhteensopivia tutkimuksen päämäärien kanssa.

Osallistavan valokuvauksen ideaa mukaillen haastateltavia pyydettiin ottamaan 5–10 valokuvaa itselleen tärkeistä arkipäivän paikoista ja lähettämään ne sähköpostitse tai WhatsAppilla saatesanoin, jossa kerrotaan mitä kuvassa kuvaajalle näkyy ja miksi se on otettu. Neljä kahdeksasta haastateltavasta lopulta lähetti

minulle kuvia. Kolme heistä lähetti kuvat sähköpostitse, yksi WhatsAppin välityksellä.

Kolmantena aineistonkeruun menetelmänä käytettiin arkikarttoja, eli miellekarttoja. Miellekartat ovat ihmismaantieteen menetelmä, jonka kautta voidaan saada tietoa muun muassa yksilön käsityksistä ympäristöstään ja hänen käyttäytymisestään siellä (Biolek & Andráško, s. 452015). Haastateltavia pyydettiin piirtämään arkipäivän kartta (miellekartta, mental map), joka kuvaa sitä, missä he usein liikkuvat. Kaksi haastateltavista piirsi ja lähetti kartan sähköpostitse. Lisäksi haastateltavilta kerättiin taustatietoja (liite 1). Tutkittavilta kysyttiin muun muassa ikäryhmää, elämäntilannetta ja asuintaloa. Näitä tietoja huomioin analyysissä.

Yhteen haastatteluun varattiin aikaa puolesta tunnista tuntiin. Tutkittavat saivat ohjeet valokuvaukseen ja arkikartan piirtämiseen ennen haastattelua, mutta tehtävät sai tehdä myös haastattelun jälkeen. Sekä valokuvia että arkikarttoja oli vaikeaa saada haastateltavilta, ja muistutin sähköpostitse kaksi kertaa heitä, jotka eivät olleet niitä haastatteluiden jälkeen lähettäneet.

Minä tein haastatteluista kolme, kaikki etäyhteyksin kuvan kanssa, parini teki viisi tavallisenä puheluna. Haastattelut nauhoitettiin puhelimilla. Nauhoitteet toimitettiin litteroitaviksi Spoken Oy:lle Setlementtiasuntojen kustannuksella. Aineistoa kertyi litteroituna 120 sivua, valokuvia oli yhteensä 21 ja arkikarttoja 2.

5.2 Aineiston analysointi

Haastatteluaineisto analysoitiin noudattaen temaattisen analyysin periaatteita. Analyysi aloitettiin koodaamalla litteroitu aineisto ”värikynätekniikalla”, eli merkitsemällä aineistoteksteihin eri väreillä eri luokkiin kuuluvat kohdat. Käytössä oli kolme pääluokkaa, joihin haastattelukysymyksetkin perustuvat, eli osallisuus, elettävyys ja yhteisöllisyys. Koodaus nojautui siis teoriaan tutkimuksen taustalla. Tämä toimi myös aineistoon tutustumisen tapana.

Tämän jälkeen jatkoin analyysia tietokoneella. Loin tiedoston, jossa oli omat osionsa osallisuudelle, elettävyydelle ja yhteisöllisyydelle. Kävin läpi aineiston uudelleen, huomioiden aineistossa olevat värikoodit, ja jaoin aineiston edellä mainittujen teemojen alle. Tässä vaiheessa nostin erillisiksi teemoikseen myös kehittämisasiat ja yleiset asiat, joita ei ollut kovin paljoa, ja jotka eivät suoraan menneet mihinkään kategoriaan, mutta eivät myöskään luoneet uutta kategoriaa. Tähän ryhmään kuului muun muassa asuntojen hinta-laatusuhteeseen liittyviä kommentteja. Lopulta aineisto ”yleiset asiat” kategoriasta ei päätynyt tuloksiin, sillä siitä ei löytynyt tutkimuskysymysten kannalta merkittävää tietoa, eikä muitakaan erityisen kiinnostavia havaintoja. Kommentteja tässä kategoriassa oli alle kymmenen.

Neljä tutkimukseen osallistunutta henkilöä toimitti kuvia, ja koostin niistä analyysia varten Power Point -esityksen, jossa kuviin yhdistyi haastateltujen niihin liittämät kommentit. Käytin kuvia täydentämään haastatteluaineistoa, mutta en erikseen teemoitellut kuva-aineistoa, koska kuvat eivät tuoneet esiin varsinaisesti mitään uutta.

Temaattinen analyysi ei ole sidottu tiettyyn teoreettiseen tai epistemologiseen näkökulmaan, joka tekee siitä joustavan analyysimenetelmän. Temaattisessa analyysissä aineistosta etsitään esiin nousevia teemoja, ja tarkoituksena on tulkita ja ymmärtää aineistoa, ei pelkästään tiivistää tai järjestää tuloksia. (Maguire & Delahunt, 2017, s. 3353–3353.) Vaikka teoria ohjasi analyysin tekemistä, se ei määritellyt sitä. Kävin läpi aineistoa etsien yhdistäviä tekijöitä eri teemojen välillä ja tarkastellen mahdollisia uusia näkökulmia aiheisiin.

6 TULOKSET

Olen eritellyt tulokset kolmeksi alaluvuksi osallisuuden, yhteisöllisyyden ja elettävyyden teemojen alle. Kunkin osa-alueen alla käyn läpi myös kyseiseen kategoriaan liittyvät kehittämisideat. Tuloksia olen havainnollistanut lainauksilla haastatteluaineistoista sekä tutkimukseen osallistuneiden tutkimusta varten ottamilla valokuvilla. Valokuvia olen käyttänyt yleisesti, eivätkä ne välttämättä aina ole juuri niitä samoja paikkoja, kuin mihin niiden yhteydessä mainitut tiedot haastatteluaineistosta viittaavat. Esimerkiksi kattoterassin kuvan yhteydessä kerron yhden asukkaan saavan voimia arkeensa kattoterassilta, mutta kyseessä ei ole nimenomaan tämä kattoterassi. Tekstissä peräkkäin olevat lainaukset ovat aina eri henkilöiltä, jotta esille tulisi tutkittavien ajatuksia monipuolisesti. Kaikki kuvat ja lainaukset ovat tutkimusaineistosta.

6.1 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyyttä tutkittiin kysymällä asukkailta heidän naapurisuhteistaan. Yhteisöllisyys näyttäytyi vastauksissa monin eri tavoin. Hyvien naapurisuhteiden koettiin antavan voimia arkeen, ja moni tutkittava piti asuintalonsa ilmapiiriä hyvänä. Yksi haastatelluista nosti esiin ristiriidan kasvokkaisen kanssakäymisen ja verkkoalustalla tapahtuvan kanssakäymisen välillä. Kasvokkainen kanssakäyminen oli haastatellun mielestä positiivista, naapureita tervehdittiin ja naapuriapua vaihdettiin, mutta ilmapiiriä verkossa hän kuvaili negatiiviseksi:

Juu, kyllä mä oon tullu kaikkien kanssa juttuun. Ei oo mitään ongelmaa ollu. Ja koen tärkeeks, et jossain hississä vaikka moikataan ja on sellaset yleiset hyvät käytöstavat. Ja ne mun mielestä pitää paikkansa, yhen kanssa sitä pohdittiinkin täysin tuntemattoman ihmisen kanssa hississä. Et se on uskomatonta kun täällä näkee ihmisiä käytävillä ja hississä, portaikossa, ovilla. Kaikki on, tosi usein kaikki on hyväntuulisia ja ystävällisiä. Mut sit kun meillä on tää meidän jodel kanava, viesti yy kaa koo. Niin siellä ollaan negatiivisia, ja me mietään, että ketä ne on ne negatiiviset ihmiset. Kun kerta tää tämmönen livetapaaminen sujuu täällä ihmisten kanssa. Tää on mun näkemys.

Kaksi haastatelluista mainitsi myös naapurisuhteissa olleen ongelmia. Toinen heistä mainitsi mielipide-erot, jotka olivat menneet henkilökohtaisuuksien tasolle, sekä huonon yhteishengen talossa. Toinen näistä tutkittavista kuitenkin sanoi yhteisöllisyyden olevan voimavara kaikesta huolimatta:

Kyllä, tää ympäristö, kyl mä esimerkiks saan, et tääl on hyvät ulkoilumahdollisuudet, ni se antaa voimii arjest selviytymiseen ja sitten mun mielest hyvät naapuruussuhteet antaa myös voimaa. Jos ne antaa välillä vähän tämmöst, sanotaan, et monessa oon ollu mukana, et välillä tulee negatiivista, välil positiivista, mut ku se positiivisuus aina menee sen negatiivisuuden yli, et jos kato aamulla tulee negatiivist palautetta ni kyl se sitte kompensoituu positiivisuudella. Et tässä on oikeastaan naurattanu, et kyl se antaa voimaa ilman muuta.

Kaikki haastatelluista tunsivat ainakin muutaman naapurin. Joillain oli myös ystäviä asuintalossaan. Suurin osa tuli toimeen naapureidensa kanssa.

Yleisesti ottaen tulen toimeen [naapureiden kanssa] Mä koen sen, et mikä on tärkeätä, ni luottamus. Joo. Se on mun mielest yks tärkeimpiä asioi. Jos naapuri puhuu mulle huolistaan ni mä en sitte levitä niitä talossa. Mun mielest se on yks tärkein myös luottamus naapuruuden kannalta.

Mutta sit jos mä ajattelen sitä, et ystäviä, niin kyl niit on ja jos mä nyt äkkii täst mietin tän a- ja b-talon, ni kyl mä nyt sanoisin, että semmoinen ehkä kuus kappaletta ketä mä voisin sanoo ystäväks.

En ehkä lähtis sanoa ihan ystäviä, kavereita voi olla [talossa].

Naapuriapu koettiin voimavaraksi, ja kaikki haastatellut mainitsivat heillä olevan vähintään mahdollisuuden naapuriapuun. Yhteisöllisyys näyttäytyi vastauksissa esimerkiksi spontaaneina kohtaamisina käytävillä, yhteisenä ajan viettönä esimerkiksi saunoissa, asukastilassa (kuva 1), piholla ja kattoterassilla (kuva 2). Kuvassa 1 näkyy asukastilan suuret ikkunat, jollaiset yksi haastatelluista koki positiivisena tekijänä. Hän kuvaili, kuinka mukavaa on ulkoa talolle tullessaan nähdä isojen ikkunoiden kautta ihmisiä viettämässä aikaa asukastilassa. Myös muissa vastauksissa mainittiin muiden asukkaiden yhteinen toiminta, vaikka siihen ei olisikaan osallistuttu. Vastauksista välittyi kokemus, että toimintaan olisi mahdollista halutessaan osallistua.

Asukastoimikunnalla on kerran kuussa kokouksia, välillä ne on avoimia, välillä ei, mutta aina avoimet kokoukset järjestetään kuukaudessa ja sit meil on kaiken maailman kevättapahtumia, syksytapahtumia, järjestetään kokouksia, paistetaan makkaraa sen jälkeen ja nytkin talkoita on järjestetty ja sit on kaiken maailman kierrätysviikkoja järjestetään asukastupaan, jotta ihmiset saa kierrättää vanhoja vaatteita tai mitä hyvänsä siellä. Se on erittäin positiivista.

Kuva 1. Asukastila

Tärkeinä tekijöinä hyvien naapuruksien suhteen tutkittavat pitivät luottamusta naapureiden kesken, korrekkeja välejä ja omaa rauhaa, sitä, että ei ole kaunoja naapureiden kesken, yhteistä ajanviettoa, tervehtimistä ja hyviä käytöstapoja. Haastatellut eivät pääasiassa kaivanneet apua naapuruksiin vuokranantajan puolelta. Kysyttäessä odotuksia liittyen Settlementiasunnoilla asumiseen yhtenä seikkana nousivat esiin odotukset yhteisöllisyyden suhteen:

Niin tota ei oikeestaan [ollut muuttaessa odotuksia] muuten ku mä ehkä aattelin, että tää ois jotenkii ollu niinku vielä yhteisöllisempää. Et se nyt ei sinänsä, mä en hakeutunu tänne sen yhteisöllisyyden takia, et ei sinänsä oo haitannu, mutta mä jotenki olin niinku tulkinnu siitä kuvauksesta ja muusta, et ois niinku vielä paljon enemmän niinku yhteistä toimintaa.

Varsinaisia odotuksia liittyen yhteisöllisyyteen ei kuitenkaan tullut esiin siinä määrin, että se olisi vastauksissa näkynyt esimerkiksi pettymyksenä yhteisöllisyyteen liittyviin tekijöihin.

6.2 Osallisuus

Osallisuutta selvitettiin kysymällä muun muassa asukkaiden kokemuksia tiedonvälityksestä ja mahdollisuuksista vaikuttaa talonsa asioihin. Myös rooleista toiminnassa sekä osallistumisesta yhteiseen toimintaan kysyttiin. Asukkaiden kokemukset osallisuuteen liittyen vaihtelivat paljon. Yhdellä haastatellulla oli taloyhtiössään aktiivinen rooli asukastoimikunnassa, yhdellä lähes täysin mihinkään yhteiseen toimintaan osallistumaton rooli ja lopuilla oli sivustaseuraajan ja yhteiseen toimintaan osallistuvan, mutta ei sitä järjestävän rooli.

Osallistun kyllä. Joo mä olen osallistunu aina enemmän tai vähemmän, riippuen vähän omast täst selästä, et miten jaksan. Mut sanotaan noin kokonaisuudessaan millon vähän pyyhin tuolla asukastiloja, siistin, vähä kattelen päälle, millon ja just tähän toimintaan niin asukastoimikunnan kautta niin kuin sanoin, et eilen esimerkiksi istutettiin senioreitten kans näit yrtejä. Kyllä mä osallistun. Mä olen ollu mones mukana.

Kaikki olivat jokseenkin tyytyväisiä omiin rooleihinsa, mutta erityisesti aktiivisen osallistujan roolissa oleva kaipasi muilta asukkailta lisää aktiivisuutta yhteisten asioiden hoitamisen suhteen. Hän myös koki, että asumiskoordinaattorien poistuminen taloilta oli lisännyt asukastoimikunnan työmäärää, kun uudet asukkaat tulevat kysymyksineen asukastoimikunnan puheille.

Muilta asukkailta mä tietysti toivoisin aktiivisuutta, koska on erittäin vaikeeta saada asukkaita aktivoitua. Ja sehän tapahtuu tietysti

tutustumalla asukkaisiin, mut asukkaat pelkää, ne pelkää lähinnä sitä sitoutumista niihin tekemisiin ja sen takii vuodesta toiseen niinku tietysti tulee pyörityy näissä aikalaila on samoi ihmisii näissä toimikunnissa.

Kaikki haastatellut olivat osallistuneet johonkin yhteiseen toimintaan, mutta osallistumisen määrä vaihteli suuresti. Joillekin osallistuminen ei ollut tärkeää ja yksi haastateltu koki toiminnan epäkiinnostavana tai vääränlaisena. Hän olisi kaivannut yhteisten ruokailujen ja kahvihetkien sijaan esimerkiksi pyöränkorjaustyöpajoja tai vastaavaa käytännöllistä toimintaa. Myös kiire ja yhteensopimattomat aikataulut aiheuttivat sitä, että toimintaan ei osallistuttu. Suurin osa haastatelluista kuitenkin koki yhteisen toiminnan tärkeänä ja positiivisena. Esiin nousi myös mahdollisuus osallistua toimintaan joskus tulevaisuudessa.

Vois olla enemmän, mä tykkäisin, että ois jotain tyyliin koulutuskursitus tyylii vaikka jotain polkupyörän korjaus hommaa tai tulis joku vähän opastaa tollaisii ihan mitä vaan tommosii käytännön juttuja, mistä vois oppii jotain. Eikä vaan sellaisii, että mennään valmiiseen pöytään jotain kumartelee.

Haastateltavien kokemukset liittyen kuulluksi tulemiseen vuokranantajan taholta olivat pääasiassa positiivisia. Vain yksi haastatelluista ei tullut kuulluksi, yksi ei osannut vastata kysymykseen, yksi tuli kuulluksi joissain asioissa, mutta ei kaikissa. Loput tulivat kuulluksi asumiseen liittyvissä asioissa. Kysyimme myös vaikuttamismahdollisuuksista talon asioihin. Puolet haastatelluista ei pystynyt vaikuttamaan talon asioihin tarpeeksi hyvin. Syitä olivat asukasdemokratian vaikeus ja yhden mukaan toimimattomat henkilökemiat.

No mulle se [talon asioihin vaikuttaminen] on vaikeata, must tuntuu, et se on henkilökemiat, mikä tekee siitä vaikeata. Että mulla on ehkä tommonen hankalan ihmisen maine ja sit jos mä jotain ehdotan, niin saa kuulematta paskaa, jos se tulee mun suusta se asia.

No ennen kaikkea toivoisin sitä muutosta, et asukastoimikunta ja johto vois pikkasen lähentyä ja ei nähtäisi asukastoimikunnan, josta puututaan johonkin epäkohtaan, niin sitä ei nähtäis hirveen negatiivisena vaan sitä nähtäis kehittämisen arvosena asiana. Joo. Se on ehkä se tärkein, joo.

Kahden haastateltavan mielestä vaikuttamisen mahdollisuudet olivat huonontuneet viime vuosina, ja että vuokranantaja ei kuuntele asukkaita enää yhtä hyvin kuin aikaisemmin. Kaksi haastatelluista koki pystyvänsä vaikuttamaan talon asioihin ja kaksi uskoi pystyvänsä, jos haluaisi.

Asumiskoordinaattorien olemassaolo ja toiminta koettiin lähtökohtaisesti hyödylliseksi. Pidempään Settlementtiasunnoilla asuneiden haastateltujen vastauksista kuitenkin kävi ilmi tyytymättömyys nykyiseen tilanteeseen, sillä asumiskoordinaattorien läsnäoloa taloilla on vähennetty huomattavasti. Yksi haastatelluista kuvaili ihmisläheisyyden puuttuvan ja palvelun menneen kylmempään suuntaan sen jälkeen, kun koordinaattorit siirtyivät työskentelemään etänä. Muutama haastateltu painotti kaipaavansa kasvokkaista kontaktia vuokranantajan kanssa.

Ehkä se nousee kaikes tässä ku mä keskustelen, että työntekijä, asumiskoordinaattori olis enemmän läsnä fyysisesti talolla. Tietysti ne on resurssikysymyksii tänä päivänä, joka paikas on vähennetty työntekijöitä, on ollu isoi mullistuksii, mut se on sellanen millä must Settlementtiasunnot ei voi enää hirveesti ratsastaa, et meil on asumiskoordinaattorit, koska ne ei ole tääl läsnä. Ja se on aina vaikeempi, kasvotusten on aina helpompi hoitaa asioita kun se, että puhelimitse tai sähköpostitse hoitaa. Et se tuo sen turvallisuuden tunteen ja sitä mä toivoisin lisää.

Asumiskoordinaattorin läsnäoloon taloilla liitettiin positiivisia tekijöitä, kuten vahvistunut turvallisuuden tunne ja positiivinen vaikutus talon sisäisiin ihmissuhteisiin asumiskoordinaattorin yhteisen toiminnan suunnitteluun osallistumisen myötä. Osa haastatelluista kuitenkin koki yhteydenpidon Kerro-sovelluksen ja sähköpostin kautta toimivana ja riittävänä. Asumiskoordinaattorit mainittiin muutaman haastatellun toimesta voimavarana verrattuna muiden vuokranantajien tarjoamiin palveluihin.

[- -] sit tietysti mul itselläni ei oo ollu tarvetta Settlementtiasuntojen tukipalveluihin, mutta tiedän, että mä olen itse ohjannu muun muassa asukkaita koordinaattorin luo ku heil on tullu jotain vaikeuksia. Tiedän mitä tukee he voi antaa ni sehän on hirvittävän iso asia ihmiselle, joka tarvii ihan sanotaan apuu tällasessa kun vuokrat rahat ei riitä tai tarvii jotain sosiaalisii apuja, terveydenhuoltopalveluu, ni he osaa ainaki ohjata sen oikeen kanavan.

Suurin osa haastatelluista kaipasi avoimempaa viestintää vuokranantajan ja asukkaiden välillä.

Ja sellainen muuten ois parannusehdotus, mikä oli ennen käytäntö, että ne asukastoimikunnan kokoukset oli sillä lailla avoimia, et sinne sai muutkin tulla kuuntelemaan. [- -] Ne oli silleen avoimia, mut nyt ne sit päättänyt keskenään, et ne on suljettuja tilaisuuksia. Et se ois kyllä mun mielestä tohon tiedonkulkuun, että jos niihin saisi mennä kuuntelee, mikä meininki, jos halutessaan.

Ni se sellanen, et välil ehkä tuntuu, että jos on jotain niinku ongelmatilanteita, ni niistä ei niinku informoida. Et se informaatio on ehkä vähän sellasta yleistä ja sit sellasta positiivissävytteistä. Et sitä ehkä niinku vois sit niinku parantaa. [- -] Niin se läpinäkyvyys ois ehkä sillä tavalla hyvä, ni tulis sellanen, että viestitään niinku myös ehkä sellaista negatiivisista asioista. [- -] Vaikka niinku ehkä ajateltas, et se ei oo tarpeen, ni kyl se asukkaiden näkökulmasta se on kyl tärkeä juttu.

Kuten näistä kahdesta lainauksesta näkee, kehittämistoiveissa nousivat esiin tiedonkulun parantaminen ja avoin viestintä. Haastatellut mainitsivat tiedottamisen tärkeyden myös koskien negatiivisina pidettyjä asioita, kuten tuholaiistorjuntaa ja vesivahinkoja omassa talossaan. Selkeyttä viestintään kaivattiin esimerkiksi liittyen keskeneräisiin tiloihin ja piha-alueisiin tai koronan takia suljettuihin tiloihin. Vastauksissa viestinnän puutteet näyttäytyivät epätietoisuuden lisääntymisenä ja luottamuksen puutteena vuokranantajaa kohtaan.

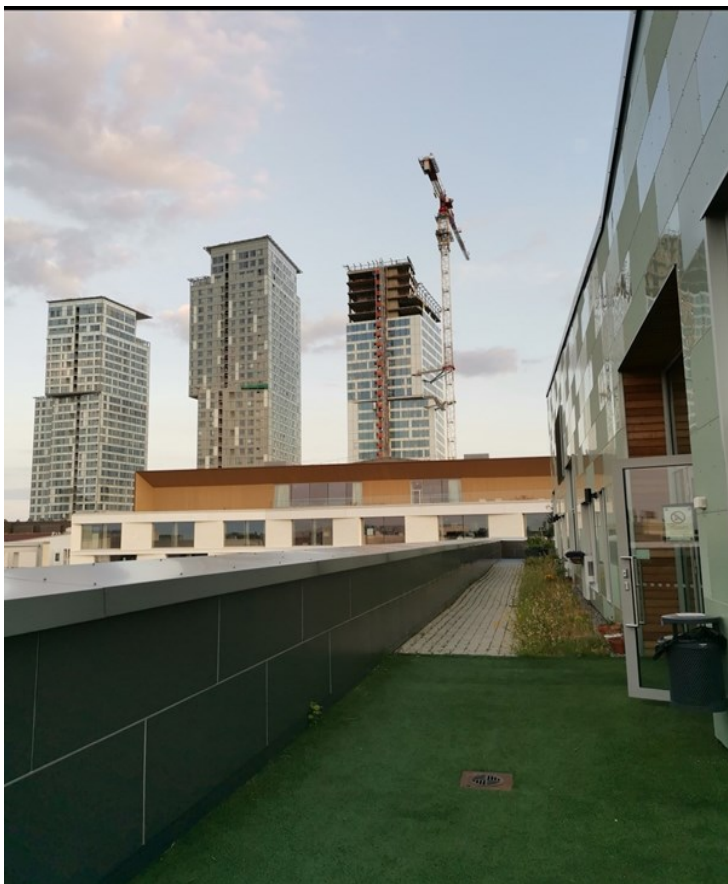
6.3 Elettävyys

Elettävyyden osa-alueen alla tutkin asukkaiden kokemuksia asuintaloistaan ja niiden yhteisistä tiloista, piha-alueista ja lähiympäristöstä. Yhteiset tilat ja piha-alueet yhdistyivät haastatteluaineistoissa osittain yhteisöllisyyteen. Yhteiset tilat näyttävät mahdollistavan asukkaiden kohtaamista ja sitä kautta yhteisöllisyyden syntymistä. Yksi tutkittavista kertoi saaneensa lenkkisaunassa uuden ystävän, ja hänelle yhteiset saunavuorot olivat erittäin tärkeitä:

Mä oon ihan saanu tosi hyvän kaverin saunassa. Ja se oli ihana aina hoksata kun ne oli tosi paljon auki, neljänä päivänä viikossa. Niin

joskus kun ärsytti tai oli semmonen tosi väsyny fiilis ja minkään ei ois huvittanu. Ja sit muisti, et ei hitsi, nyt on muuten tiistai, nythän on vielä menos naisten lenkkisauna, äkkii sinne. Ja se oli iso asia. Mut nyt ei oo ollenkaan lenkkisaunaa, nyt on vaan kaks saunaa varaus. Pitää varata, ja se maksaa yks varaus viis euroa ja sen saa varata vaan kerran kuussa. Niin se on aika niukka nyt se saunajuttu. Eikä siinä tuu sitä samaa yhteisöllisyyttä.

Vastauksessa näkyy koronan vaikutus yhteisten tilojen käyttöön, ja sitä kautta myös yhteisöllisyyteen taloilla. Koronan vaikutus yhteisöllisyyteen ja yhteisten tilojen käyttöön näkyi monen muunkin haastatellun vastauksissa, lähinnä tilojen kiinni olemisena ja yhteisöllisyyden ja toimintamahdollisuuksien vähenemisenä sen vuoksi. Kaikki haastatellut käyttivät yhteistiloja jossain määrin ja kokivat tilat ja niiden käyttömahdollisuudet vahvuudeksi. Yleisesti ottaen yhteisiä tiloja pidettiin tekijänä, joka erottaa Settlementiasunnot muista vuokranantajista. Valokuvaaineistossa kuvattiin myös yhteisiä tiloja pääasiassa vahvuutena. Ainoastaan keskeneräinen kuntosali yhdellä talolla sai kritiikkiä osakseen. Kuvissa näkyi toimivien ja viihtyisien tilojen merkitys. Asukastilaa esittävässä kuvassa (kuva 1) näkyy suuret ikkunat, keittiösaareke yhteistä ruuanlaittoa varten sekä lehdenlukumahdollisuus. Kattoterassilta (kuva 2) on näkymät kauas, ja yksi haastateltava koki kattoterassin paikkana, josta saa voimavaroja arkeen. Kuvissa näkyy myös hyvä, lukollinen pyörävarasto (kuva 3) sekä toimiva hissi, jolle annettiin myös painoarvoa. Yhden tutkittavan kuvissa oli kuvattuna omaa kotia. Hänen vastauksissaan tuli esiin yhteisten tilojen lisäksi viihtyisän ja tarpeeksi tilavan kodin merkitys, ja hän oli tyytyväinen asuntoonsa.

Kuva 2. Kattoterassi

Kuva 3. Pyörävarasto

Kaikki tunsivat asuinpaikkansa omakseen, ja suurimman osan mielestä oma talo ja asuinalue olivat turvallisia. Turvallisuuden tunteeseen vaikutti positiivisesti naapureiden tunteminen ja yhteistyö naapureiden kanssa.

Ja sanoisin, et se [turvallisuuden tunne] perustuu hyvin pitkälle siihen, et tuntee naapurit. Ni se turvallisuus tulee sitä kautta. Eli jos tulee joku turvattomuuden olo ni sä voit jutella naapureitten kanssa ja saat siihen semmost henkist tukea.

Turvallisuuden tunnetta puolestaan heikensivät rikkinäisten lukkojen korjaamisen viivästyminen, harvoin vaihdettavat ovikoodit ja murtautumiset yhteisiin tiloihin. Yksi haastatelluista sanoi olonsa kyllä olevan turvallinen, mutta toi myös ilmi väärinymmärryksen vuokranantajan kanssa. Tästä aiheutunut häätöuhka oli aiheuttanut tunteen, että pitää olla hyvin tarkkana, että hoitaa kaikki asiansa ajallaan. Kyseinen tutkittava oli ollut asunnoton ennen muuttoaan Setlementtiasunnoille, ja kertoi väärinymmärryksien vuokranantajan kanssa aiheuttavan hänessä levottomuutta.

Sijainnin suhteen haastatteluissa korostui hyvien kulkuyhteyksien sekä viher- ja vesiympäristöjen merkitys asukkaille. Viher- ja vesiympäristöt mainittiin erityisesti kysyttäessä tutkittavilta, saavatko he asuinympäristöstään voimavaroja arkeen.

Niin siis kato ku kysyit tossa, että mitä voimavaroja mä saan ni mä saan semmosii voimavaroja ku mä kattelen tota merta tossa joka aamu. Et meri rauhoittaa mua ku mä oon tämmönen karavaanari-luonne ni se rauhoittaa.

[- -] tosiaan ni kyl tää, et on lähellä kaupunkia ja niinku ei tarvii mieltii sitä kulkemista, ni se on kyl niinku iso sellanen tärke elementti ja se niinku tuo sitä aikaa arkeen niinku tosi paljon. Se on tärkeätä. Ja sit tietenkii luonnos, tai et sielt pääsee vähän luontoon, se on niinku tärkeä juttu rentoutumisen kannalta että. Et on välillä niinku raskasta, jos pitäs käydä lenkeillä vaan kaupungissa. Et sellanen niinku luonto ja vähän hiljasempi. Vaikka ei se Mustikkamaa nyt nii kauheen hiljainen oo, mut niinku kuitenkin niin ni tuo se sellasta ihan erilaist niinku tilannetta ja rentoutumista sit siihen arkeen.

Kaikki tutkittavat olivat tyytyväisiä kulkuyhteyksiin kotoaan. Tärkeinä seikkoina nousivat esiin myös kauppojen ja muiden palveluiden läheisyys ja asuntojen

keskeinen sijainti. Viherympäristöjen merkitys näkyi haastatteluiden lisäksi valokuva-aineistossa. Kaikki neljä kuvaa toimittanutta tutkittavaa olivat kuvanneet viherympäristöjä jossain muodossaan. Kuvissa näkyivät pihojen istutukset, lähiluonto metsineen ja puroineen (kuva 4), meri, läheinen palstaviljelmäalue (kuva 5) ja Alppiruusuipuisto. Lähiluontoa kuvailtiin kuvien yhteydessä isoksi rikkaudeksi, puron solinaa rentouttavaksi kuunneltavaksi (kuva 4) ja pihan istutuksia todella kauniiksi ja kotoisuutta luoviksi. Vain kaksi haastatelluista toimitti pyydetyt arkikartat. Näissä kahdessa kartassa näkyi asukkaiden liikkuminen arjen paikoissaan, kuten talon yhteisissä tiloissa, lähiluonnossa ja lähikaupoissa (kuva 6). Valokuvista ja arkikartoista kävi myös ilmi, että ihmisille merkittäviä arjen paikkoja voivat olla myös hieman kauempana kotoa sijaitsevat paikat.

Kuva 4. Viikinoja

Kuva 5. Palsta-alue

Kuva 6. arkikartta

Elettävyyteen liittyvää negatiivista palautetta tuli liittyen keskeneräisyyteen pihoilla, asuinalueella ja yhteisten tilojen varustelussa. Elettävyyteen liittyvät tekijät

nousivat esiin myös kysyttäessä haastatelluilta kehittämideoita. Pihoille toivottiin grillauspaikkoja, mahdollisuutta liikutella tuoleja ja pöytiä tarpeen mukaan paikasta toiseen ja yleiseen viihtyvyyteen ja siisteyteen panostamista.

No kuntosalilta puuttuu viel varustelusta aika paljon, et siel ei oo siinänsä muuta ku semmosia muutamia aerobisia laitteita. Et sitä odotan, et sinne tulis jotain et pääsis oikeesti hyödyntää. Se oli yks syy minkä takia mä valitsin tän asunnon, ni sit harmittaa, et ei oo päässy sitä käyttää.

Ja mä näkisin kyllä, että tuol yhteisis tilois vois oikeesti olla jotku kuntoiluvälineet tai nyrkkeilysäkit tai jotain muuta vastaavaa koska jengillä on tällee korona-aikanakin ni todella vähän sitä tekemistä mitä ne pystyy hyödyntää yhteisis tilois. Et nyt siel on joku tv mitä kattoo ja muutamii lautapelei, mutta kyl mä näkisin, et sinne vois oikeesti lisätä jotain kuntolaitteita tai sit vaikka nyrkkeilysäkin esimerkiks, et siel ois oikeesti jotain hyödyllistä tekemistä. Ettei se mee vaan siihen, että mennään yhteisiin tiloihin ja tuijotetaan pari tuntii tv:tä ja lähettään takas himaan pyörittää peukaloi.

Pitkään Setlementtiasunnoilla asunut asukas myös toivoi pintaremontteja pidempään asuneiden asuntoihin:

Joissakin [asioissa tulen kuulluksi liittyen asumiseen] kyllä, mut esimerkiks sellases en mikä must on mitä mä olen vuodesta toiseen puhunut, on esimerkiks tää, että asukkaat kun on asunu näin pitkun uudet asunnot remontoidaan kun vuokralainen lähtee pois, tehdään tämmönen perusremontti, niin me ketkä ollaan, me puhutaan alkuasukkaista, ni meille ei oo tehty asuntoihin minkään näköst remonttii.

Teknisiin ongelmiin ei myöskään koettu saavan niin hyvin apua kuin toivottaisiin. Ongelmina mainittiin joissain vastauksissa hoitamattomat lumityöt ja yleinen siisteys sekä useampien haastateltavien toimesta erityisesti huoltoyhtiön viive asioiden hoidossa.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Sain vastauksia tutkimuskysymyksiini, mutta haastateltujen määrä oli liian pieni, jotta siitä voisi tehdä johtopäätöksiä koskien laajempia joukkoja. Tutkimus voi kuitenkin tarjota arvokasta tietoa asukkaiden kokemuksista ja antaa suuntaa kehittämistyölle tai mahdollisille jatkotutkimuksille Settlementiasunnoilla. Yhteisöllisyyden ja osallisuuden yhteydet koettuun hyvinvointiin näkyivät tuloksissa. Sosiaaliset suhteet koettiin pääosin positiivisena tekijänä, naapuriavun ollessa hyvä esimerkki sosiaalisten suhteiden arkea rikastuttavasta vaikutuksesta. Osallisuus vaikutti olevan asukkaille tärkeää, ja sen merkitys näkyi muun muassa asukkaiden tarpeessa saada avointa tietoa omaa asuintaloa koskevista asioista. Elettävyyden suhteen asukkaat arvostivat samankaltaisia asioita kuin teoriaosuudessa esitellyn Meghan Goughin (2015, s. 147) kuvauksessa.

7.1 Yhteisöllisyys

Sosiologian klassikot pohtivat modernisoitumista ja kulttuurin yksilöllistymistä. Tämä nähtiin hyvänä asiana, mutta he näkivät myös mahdollisuuden ongelmiin, kuten yksinäisyyden lisääntymiseen ja ihmisten välisten suhteiden muuttumiseksi laskelmoiviksi ja vihamielisiksi. Émile Durkheim näki ihmisten jäsenyyden yhteisöissä olennaisen tärkeäksi heidän onnellisuutensa ja mielekkään elämän kannalta. (Aro, 2011, s. 45.) Sosiaalisen pääoman käsitteen näkökulmasta sosiaaliset suhteet voivat rikastuttaa ihmisten elämää ja tarjota monenlaisia hyötyjä (Coleman, 1988). Bourdieun mukaan yksilöt ja ryhmät voivat kuitenkin käyttää sosiaalista pääomaansa joko vaikuttaen toisiin positiivisesti tai negatiivisesti (Osborne, 2008, s. 214). Sosiaalinen pääoma ja yhteisöllisyys voidaan nähdä siis voimavaroina, mutta myös potentiaalisina negatiivisten vaikutusten aikaansääjina.

Tuloksissa näkyivät sekä yhteisöllisyyden hyvinvointia vahvistavat että potentiaalisesti sitä heikentävät tekijät. Valtaosin yhteisöllisyys näyttäytyi positiivisten kokemusten ja kuvailujen kautta. Naapuriapua arvostettiin, ja naapureiden

tunteminen vaikutti turvallisuuden tunteeseen. Ihmisillä näytti olevan erilaisia suhtautumistapoja yhteisöllisyyteen. Kaikille yhteisöllisyys ei näyttäytynyt tärkeänä, vaikka se on yksi Settlementtiasuntojen keskeisistä arvoista. Kaikki asukkaat eivät siis hakeudu Settlementtiasunnoille yhteisöllisyyden takia. Toisille se taas vaikutti olevan tärkeää, ja antoi voimavaroja arkeen. Myös vähän yhteiseen toimintaan osallistuneet vaikuttivat pääosin arvostavan yhteisöllisyyttä ja sen tuomia mahdollisuuksia, kuten tapahtumiin osallistumisen mahdollisuuksia ja naapuriapua.

Yhteisöllisyyden varjopuolia sivuttiin muutamassa vastauksessa. Yksi haastateltava mainitsi mielipide-erot muiden asukkaiden kanssa sekä huonon yhteishengen talossa. Hän koki vaikuttamisen talon asioihin vaikeaksi, koska oli saanut ”vaikean henkilön” maineen. Sosiaalista pääomaa käsittelevässä luvussa aiemmin mainittu Australiassa toteutettu haastattelututkimus sivuaa samoja teemoja (Osborne & ym., 2008). Tutkimuksen keskeisiä löydöksiä oli tutkittavien raportoitamat ryhmädynamiikkaan liittyvät vaikeudet, jotka aiheuttivat joissain tapauksissa vakavaa haittaa psyykkiselle hyvinvoinnille. Näkökulma on mielestäni tärkeä, jos halutaan ymmärtää yhteisöllisyyttä mahdollisimman monipuolisesti. Tutkimalla myös yhteisöllisyyden negatiivisiksi koettuja puolia voimme saada ymmärrystä siitä, miten parhaiten tukea toimivan ja terveen yhteisöllisyyden kehittämistä.

McMillanin ja Chavisin (1986) yhteisöllisyyden määritelmässä yhteisöllisyys muodostuu neljästä osiosta: jäsenyydestä, vaikutuksesta, integraatiosta ja tarpeisiin vastaamisesta sekä jaetusta tunneyhteydestä. Tulosten perusteella ihmisten kokemus yhteisöllisyydestä vaihteli. Yhden aktiivisen asukkaan vastauksista erottui yhteisöllisyys erityisesti. Hän kertoi antavansa paljon apua muille asukkaille, kuten neuvovan uusia asukkaita ja jopa auttaneen vanhempia asukkaita siivouksessa. McMillanin ja Chavisin (1986, s. 9) määritelmässä yksi osio yhteisöllisyydestä on jäsenyys, joka koostuu muun muassa kuulumisen tunteesta ja siitä tunteesta, että itsellä on merkitystä ryhmälle. Tämä ulottuvuus näkyi kyseisen tutkitavan vastauksissa.

Allardtin (1993) hyvinvointiteoriassa yhtenä osa-alueena ovat yhteisyysuhteet. Hän kuvailee niitä tarpeeksi muodostaa yhteyksiä toisiin ihmisiin ja luoda

sosiaalisia identiteettejä. Indikaattoreina tällä osa-alueella ovat yhteydet ja sidokset paikalliseen yhteisöön, perheeseen ja sukuun, ystävyysuhteet, yhteydet ja sidokset järjestöjen kanssajäseniin sekä suhteet työkavereihin. (Allardt, 1993, s. 88–91.) Vastauksista päätellen ihmisten tarpeet yhteyksille ja niiden muodostamiselle vaihtelivat paljon, mutta jonkinlaiset yhteydet toisiin ihmisiin vaikuttivat olevan kaikille tärkeitä. Tutkimuksessa keskityttiin asukkaiden keskinäisiin suhteisiin, ei kaikkiin ihmissuhteisiin, joten yleiskuvaa asukkaiden sosiaalisista suhteista tai yhteisöllisyydestä yleisesti heidän elämässään ei voida muodostaa.

7.2 Osallisuus

Osallisuus näyttäytyy Erik Allardtin (1993, s. 88–91) hyvinvointiteoriassa itsensä toteuttamisen kategoriassa, jonka Allardt on määritellyt yhteiskuntaan kuulumisen ja luonnon kanssa tasapainossa elämisen tarpeeksi. Yksi tämän kategorian indikaattoreista on yksilön mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämäänsä liittyviin päätöksiin ja toimintaan. Leemannin ym. (2015, s. 5) mukaan osallisuuden osa-alueita ovat tieto-osallisuus (oikeus tiedon saamiseen ja tuottamiseen, esimerkiksi kyselyihin vastaaminen), suunnitteluosallisuus (oikeus olla mukana elinympäristön järjestämisessä), päätösosallisuus (oikeus olla mukana omaa elämää koskevassa päätöksenteossa ja toimintaosallisuus (oikeus toteuttaa omaa toimintaa elinympäristössä yhdessä muiden kanssa). Omaa asuintaloa koskevat asiat ja niistä helposti saatava tieto vaikuttivat olevan asukkaille tärkeitä, ja niiden puute häiritsi ihmisiä. Tiedonvälitys Settlementiasuntojen taholta sai jonkin verran kritiikkiä osakseen, eli koettu tieto-osallisuus näyttäytyi heidän kohdallaan heikkona. Osa kritiikistä kuitenkin kytkeytyi koronapandemiasta johtuviin rajoituksiin ja niihin liittyvään viestintään, kuten epäselvyyksiin tilojen avautumisesta tai kiinni olemisesta. Tämä on sikäli tärkeä huomio, että viestintä poikkeusoloissa on normaalia haastavampaa, ja vaikka siitä saisi kritiikkiä osakseen, se ei välttämättä kuvaa yhtiön viestintää kokonaisuudessaan. Samoin muutama koki vaikuttamisen talonsa asioihin vaikeaksi, eli koettu päätös- ja suunnitteluosallisuus vaikutti olevan heikkoa. Toimintaosallisuus näyttäytyi yhteisöllisten toimintamahdollisuuksien kautta suhteellisen hyvänä vastauksissa.

Vastausten perusteella näyttäisi siltä, että pidempään ja lyhyemmän aikaa Settlementtiasunnoilla asuneiden kokemukset erosivat jonkin verran. Pidemmän aikaa asuneiden vastauksissa näyttäytyi tyytymättömyys asumiskoordinaattoreiden nykyisiin palveluihin, ja lyhyemmän aikaa asuneet vaikuttivat tyytyväisemmiltä. Settlementtiasunnot on vähentänyt asumiskoordinaattoreiden määrää ja läsnäoloa taloilla, joten vastauksissa todennäköisesti heijastuu vanhempien asukkaiden tekemä nykyhetken vertaaminen menneeseen. Kyse voi olla myös sukupolvien välisestä eroista, sillä pidempään taloilla asuneet asukkaat edustivat vanhempaa sukupolvea, lyhyemmän aikaa asuneiden joukkoon kuului nuoria opiskelijoita.

7.3 Elettävyys

Elettävyyden jotkin osa-alueet saivat jonkin verran kritiikkiä vastauksissa. Myös vahvuuksia tuli esiin. Siisteys ja vikojen nopea korjaaminen näyttäytyivät tärkeinä, ja osa koki niissä olevan parantamisen varaa. Vastauksissa näkyi lähiluonnon ja viher- ja vesiympäristöjen merkitys ihmisille. Viherympäristöjen läheisyys sai kiitosta, ja pihojen istutukset koettiin miellyttävinä. Kasvatuslaatikot ja kasvien hoitaminen toimivat myös kohtaamisen paikkana asukkaille yhden haastatellun vastauksien perusteella. Myös kuva-aineisto tuki luonnonympäristöjen merkitystä asukkaille, sillä jokainen kuvia toimittanut oli kuvannut vähintään yhtä viher- tai vesiympäristön elementtiä kuvissaan.

Aiemmin mainittu Goughin (2015) jaottelu on yksi tapa hahmottaa elettyä. Hänen mukaansa se rakentuu ympäristön fyysisistä ja sosiaalisista tekijöistä, käsitellen muun muassa luonnonympäristön ja jalankulkijaystävällisen, rakennetun ympäristön, taloudelliset mahdollisuudet monimuotoisten asumismahdollisuuksien lähellä, sekä pääsyn erilaisten palveluiden, mahdollisuuksien ja mukavuuksien pariin (Gough, 2015, s. 147). Lähes kaikki nämä osa-alueet näkyivät vastauksissa jossakin muodossa. Luonnonympäristöjen merkitys tuli esiin kuvissa sekä erityisesti kysyttäessä, mistä asukas saa voimavaroja arkeensa. Jalankulkijaystävällisyys ei noussut erityisesti esille, mutta liikkumisen helppous ja lyhyet matkat mainittiin vastauksissa. Palveluiden, mahdollisuuksien ja mukavuuksien pariin pääsy oli tärkeää asukkaille.

Erik Allardtin hyvinvointiteoriassa (1993, s. 88–91) hyvinvoinnin osa-alueita ovat elintaso, yhteisyysuhteet ja itsensä toteuttaminen. Kaikista näistä osa-alueista löytyy jotain elettävyyteen liittyvää. Elintasaan kuuluu yhtenä osa-alueena asuinolot, joiden merkitys näkyi jokaisen haastatellun vastauksissa esimerkiksi siisteyden, turvallisuuden ja viihtyisyyden tärkeytenä. Itsensä toteuttamisen kategoriaan kuuluu muun muassa mahdollisuudet nauttia luonnosta ja vapaa-ajan harrastamisen mahdollisuudet. Luonnossa liikkumisen mahdollisuuden merkityksellisyys näkyi useissa vastauksissa, ja vapaa-ajan harrastamisen mahdollisuuksien merkitys tuli esiin esimerkiksi kuntosalin toimivuuden tärkeytenä. Yhteisyysuhteiden osa-alueeseen kuuluu yhteydet ja sidokset paikalliseen yhteisöön, perheeseen ja sukuun, ystävyysuhteet, yhteydet ja sidokset järjestöjen kanssajäseniin sekä suhteet työkavereihin. Vaikka haastatellut eivät erikseen painottaneet kulkuyhteyksiä perheen ja ystävien luokse, mainittiin hyvät kulkuyhteydet yhtenä tärkeänä osa-alueena asumisessa ja asuintalon sijainti oli asukkaille tärkeää.

8 POHDINTA

Tarve opinnäytetyölle lähti Settlementtiasunnoilta, mutta olin ehtinyt itse miettiä kiinnostukseni suuntaa opinnäytetyön suhteen jo ennen toimeksiantoon tutustumista. Pääsin opinnäytetyön kautta perehtymään itseäni kiinnostavaan aiheeseen ja laajentamaan ajatteluaani myös elettävyyden kautta osa-alueille, jotka eivät olleet minulle entuudestaan erityisen tuttuja sosiaalialan kontekstissa. Ennen opinnäytetyön aloittamista olin pohtinut yhteisöllisyyden merkitystä postmodernissa länsimaisessa yhteiskunnassa. Erityisesti olin kiinnostunut yhteisöllisyyden merkityksestä ihmisten hyvinvoinnille ja yhteisöllisyyden puuttumisen mahdollisista seurauksista, kuten yksinäisyyden lisääntymisestä. En kuitenkaan näe yhteisöllisyyttä ihmeratkaisuna ihmisten ongelmiin, varsinkaan, jos tarve sille ei lähde ihmisistä itsestään.

Tuloksista oli nähtävissä ihmisten erilaiset toiveet yhteisöllisyyden suhteen. Joku osallistui yhteiseen toimintaan enemmän kuin toinen, ja vaikutti nauttivan aktiivisesta roolistaan ja vuorovaikuttamisesta muiden kanssa. Yksi haastateltu vuorostaan ei kokenut erityistä tarvetta yhteisöllisyyteen. Johdannossa viittasin Kytään ym. (2010, s. 113) kirjoittamalla arjen yhteisöllisyyden mahdollisuudesta lisätä ihmisten hyvinvointia, kunhan yhteisöllisyys on omaehtoista. Tämä sama ajatus nousi myös aineistoa lukiessa ja yhteisöllisyyttä ihmisten arjessa pohdittaessa. Mahdollisuus yhteisöllisyyteen ja kohtaamiseen toisten kanssa vaikuttaisi positiiviselta tekijältä, mutta samalla tavalla mahdollisuus myös olla olematta kontaktissa toisiin on todennäköisesti tärkeää. Tämä vaikuttaisi mielestäni toteutuvan Settlementtiasunnoilla, sillä yhteisöllisyyteen ja vuorovaikuttamiseen tarjotaan lähinnä puitteet ja mahdollisuus, mutta ei velvollisuutta.

8.1 Luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyötä varten perehdyin Tutkimuseettisen neuvottelukunnan oppaisiin Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012) ja Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019). Käytännössä eettisten ohjeiden noudattaminen näkyi muun muassa suunniteltaessa tutkimuksen toteutusta. Turhia henkilötietoja ei pyydetty eikä tallennettu. Tutkimustiedotetta laatiessa huomioitiin eettiset ohjeet ja se, että niiden noudattaminen tutkimuksessa välittyi myös tutkitaville.

Yhteisöllisyyden tutkiminen koronapandemian aikana oli haastava valinta. Haastattelut toteutettiin etäyhteyksin keväällä 2021, jolloin rajoituksia oli laajalti voimassa. Haastateltavia haettiin tutkimukseen ainoastaan sähköisten kanavien kautta, ja tutkimukseen oli mahdollista osallistua vain tietokoneen tai puhelimen välityksellä pandemiatilanteesta johtuen. Tämä sulki pois kaikki ne asukkaat, joille tekniikan käyttö ei ole tarpeeksi sujuvaa, jotta tutkimusmainos olisi edes tullut vastaan Kerro-sovelluksessa tai Facebookissa.

Koronapandemia vaikutti tuloksiin muiltakin osin kuin haastateltavien valikoitumisessa. Yhteisöllisyys ja yhteisten tilojen käyttö oli kärsinyt koronatilanteesta huomattavasti. Haastatteluista käy ilmi, että yhteisiä tiloja oli suljettu tai niiden käyttöä rajoitettu. Yhteiset tilat näyttäytyivät tutkimuksessa paikkoina, joissa sosiaalisia kontakteja syntyy, joten niiden kiinni oleminen heijastui myös sosiaalisiin suhteisiin. Tutkimusta suunniteltaessa olisi voinut olla hyvä tarkentaa kysymyksiä yhteisöllisyyteen ja yhteisten tilojen käyttöön liittyen ja huomioida poikkeusolot paremmin. Haastattelukysymyksissä pyrin saamaan yleiskuvaa yhteisöllisyydestä taloilla. Sen saaminen oli kuitenkin vaikeaa, sillä osa haastatelluista oli asunut taloilla pääasiassa vain pandemian aikana, joten heillä ei ollut paljoakaan kokemusta normaalista arjesta Setlementtiasunnoilla. Toisilla taas oli pidempi historia Setlementtiasuntojen asukkaana, ja he todennäköisesti muodostivat kuvaa yhteisöllisyydestä Setlementtiasunnoilla erilaisista lähtökohdista käsin kuin uudet asukkaat. Näihin tekijöihin olisi ollut hyvä kiinnittää enemmän huomiota haastatteluissa, jolloin tuloksetkin tältä osin olisivat voineet olla selkeämpiä.

Tämän työn tekemiseen on osallistunut alun perin toinen opiskelija. Opinnäytetyöparini irtisanoutui opinnäytetyöprosessista hieman ennen käsikirjoituksen palauttamista. Eettinen työtapa ja läpinäkyvyys opinnäytetyöprosessista edellyttää, että avaan tässä työnjakomme. Parini alun perin löysi Setlementtiasuntojen mainoksen, jossa etsittiin opinnäytetutkimuksen tekijää, ja esitti idean minulle. Hän teki tutkimusmainoksen ja viisi haastattelua. Hän osallistui myös alustavaan tutkimuskysymysten pohtimiseen ja ensimmäisten versioiden tekemiseen haastattelukysymyksistä. Lopulliset tutkimus- ja haastattelukysymykset ovat minun tekemiäni. Analyysivaiheessa hän kävi osan aineistoa läpi värikoodaten sitä, ja keskustelimme muutamista ajatuksista liittyen aineistoon. Olen poistanut lopullisesta työstä hänen kirjoittamansa osuudet ja korvannut kyseiset kappaleet itse kirjoittamillani.

Olen ollut päävastuussa projektin etenemisestä koko prosessin ajan sekä vastannut yksin aikataulujen luomisesta ja yhteydenpidosta ohjaavan opettajan ja Setlementtiasuntojen edustajan kanssa. Olen myös tehnyt teoriaosuuden kokonaisuudessaan yksin, mukaan lukien sen ideointi (jota ideoin osittain yhdessä Setlementtiasuntojen edustajan kanssa) ja kaikkien työssä käytettyjen lähteiden

etsiminen ja lukeminen. Perehdyin analyysimenetelmiin ja valitsin käytettävän menetelmän. Tuloksista kävimme lyhyesti keskustelua yhdessä parini kanssa, ja parini poimi tuloslukuun muutaman lainauksen haastatteluaineistosta. Opinnäytetyön lopullinen raportti on yksin minun kirjoittamani.

8.2 Kehittämisideat

On todennäköistä, että yhteiset tilat ja asumisen mainostaminen yhteisöllisenä johtavat ja johdattelevat asukkaita kohtaamiseen toistensa kanssa enemmän kuin kerrostalossa, jossa yhteisiä tiloja tai painotusta yhteisöllisyyteen ei ole. Tämä voi vahvistaa asukkaiden sosiaalista pääomaa ja kokemuksia yhteisöllisyydestä ja osallisuudesta. Tästä tutkimuksesta ei voida kuitenkaan vetää suoraan tätä johtopäätöstä. Jatkotutkimusideana esitän tutkimusta, jossa vertailtaisiin yhteisöllisyyden toteutumista erilaisissa vuokrakerrostaloissa, joissa on ja ei ole yhteisiä tiloja ja painotusta yhteisöllisyyteen. Tulokset tämän tyyppisestä vertailevasta tutkimuksesta voisivat antaa suuntaa tulevaisuuden vuokrakerrostalojen ja asumisen kehittämiseksi. Ylipäättään yhteisöllisyyden ja sen koettujen hyvinvointivaikutusten laajempi tutkiminen vuokrakerrostaloasumisessa olisi tarpeen, jos asumista halutaan kehittää ihmisten hyvinvointia edistäväksi ja heidän monimuotoisia tarpeitaan huomioivaksi.

Osallisuuden kokemukset asukkailla vaihtelivat, ja joillakin asukkailla oli jonkin verran tyytymättömyyttä tiedonvälitykseen Settlementtiasuntojen puolelta. Tulokset kertovat kuitenkin vain muutamien asukkaiden kokemuksista, eivätkä kuvaa laajemman joukon kokemuksia tai kuvaa viestintää objektiivisesti. Yksi tulosten pohjalta herännyt ajatus kuitenkin oli viestinnän kehittäminen mahdollisuuksien mukaan avoimempaan ja helposti lähestyttävään ja saavutettavaan suuntaan. Koronapandemia on vaikuttanut epäilemättä myös viestintään ja tehnyt siitä haastavaa muuttuvissa ja epäselvissä tilanteissa. Asukkailla näyttäytyi kuitenkin tärkeänä osallisuutta vahvistavana tekijänä saada tarpeeksi tietoa asuintaloon koskevista asioista, myös epäkohdista, kuten tuholaisista tai vesivahingoista. Osallisuutta voisi siis vahvistaa mahdollisesti yksinkertaisinkin keinoin kehittämällä viestintää. Aihe vaatisi todennäköisesti kuitenkin jatkotutkimuksia, sillä olisi

hyvä saada asukkaiden kokemuksista tietoa suuremmalta joukolta, jotta tuloksista voisi vetää varmempia johtopäätöksiä.

Viestinnän lisäksi ihmisläheisyys näyttäytyi osalle asukkaista tärkeänä. Osa tutkittavista koki asumiskoordinaattoreiden läsnäolon taloilla merkityksellisenä. Koronapandemia oli vaikuttanut tähänkin niin, että kasvokkaista kohtaamista ei ollut tutkimuksen teon aikana lainkaan. Normaalioloissa asumiskoordinaattorit käyvät taloilla, mutta läsnäolon määrää oli vähennetty ennen pandemiaa. Yksi mahdollinen kiinnostava selvityksen kohde voisi olla, kuinka paljon asukkaat kaipaavat asumiskoordinaattoreiden läsnäoloa taloilla. Kasvokkaisen kohtaamisen mahdollisuus saattaa olla merkittäväkin ainakin osalle asukkaista, mutta siihen voi riittää jokapäiväisiä tai viikoittaisia kohtaamisia vähempikin määrä. Selvittämällä asukkaiden ajatuksia asukaskoordinaattoreiden läsnäolosta, voisi olla mahdollista löytää asukkaiden asumistyytyväisyyttä vahvistava sekä yhtiön toiminnan resursseihin sopiva aikataulu päivystykseen taloilla.

Vaikka yhteisöllisyydellä on mahdollisesti myös varjopuolia, joita käsittelin sosiaalisen pääoman yhteydessä, on sosiaalisten suhteiden merkitys ihmisten hyvinvoinnille kuitenkin selkeä. Yhteisöllisyyden ja ihmisten välisten vuorovaikutuksen vahvistaminen on niiden hyvinvointia lisäävien vaikutusten vuoksi jo itsessään tärkeää. Yhteisöllisin keinoin voidaan kuitenkin edistää myös ekologista kestävyttä ja ympäristön hyvinvointia. Ekologisuuden ollessa yksi Settlementtiasuntojen keskeisiä arvoja, voisi yksi mahdollinen kehittämissuunta yrityksen toiminnassa olla yhteisöllisten menetelmien ja ekologisen kestävyuden edistämisen yhdistäminen. Esimerkiksi Siirilä, ym. (2019) puhuvat transformatiivisesta oppimisesta kestävästä tulevaisuudesta kannalta tärkeänä tekijänä. Tavoitteena transformatiivisessa oppimisessa on luoda oppivia yhteisöjä ja verkostoja, jotka tukevat ihmisiä sisäistämään uusia kestävämpiä elintapoja. Keskeistä siinä on jaettujen visioiden tekeminen näkyväksi. Yhteisöjen uudistumisen kannalta tärkeitä ovat uskomusten, merkitysten ja todellisuuskäsitysten jakaminen, reflektointi ja uudelleen suuntaaminen. Yksilöiden maailmankuvien muutos on yhteydessä sosiaalisen tietoisuuden kehittymiseen. Transformatiivisessa oppimisessa visiona on saada aikaan kulttuurinen muutos kohti kestävämpää yhteiskuntaa. Vaikka

konsepti on laaja ja sen tavoitteet korkealla, näen mahdollisena hyödyntää tämän suuntaista ajattelua myös Settlementiasuntojen ruohonjuuritason toiminnassa.

Yksi konkreettinen ekologisuuteen ja yhteisöllisyyteen liittyvä kehittämisidea syntyi myös tulosten perusteella. Aukkaat kokivat yhteiset tilat erityisenä vahvuutena taloissaan. Myös naapuriapu oli tärkeää. Tämän pohjalta heräsi toiminnan kehittämiseen tähtäävä ajatus jakamistalouteen perustuvista ”lainaamoista” taloilla. Kyse voisi olla vaikkapa virtuaalisesta lainaamosta Kerro-sovelluksessa, jossa asukkaat saisivat tarjota työkalujaan, pyöriään ym. tavaroita lainaksi naapureille. Toiminta voisi vahvistaa yhteisöllisyyttä lisäämällä arjen käytännönläheistä vuorovaikuttamista, helpottaa arkea ja olla ekologinen vaihtoehto harvemmin tarvittavien tavaroiden omistamiselle.

8.3 Ammatillinen kehittyminen ja itsereflektio

Opinnäytetyöprosessin kautta pääsin syventämään osaamistani sosiaalialalta itseäni kiinnostavien teemojen parissa, ja opin paljon tutkimuksen tekemisestä ja tieteellisen tiedon etsimisestä ja hyödyntämisestä. Osaamiseni osallisuuden ja yhteisöllisyyden merkityksistä syveni, ja opin uutta elettävyyden osa-alueiden merkityksestä hyvinvoinnille. Teoriaosuuden kautta sain muodostaa vankempaa pohjaa yhteiskunnallisten ilmiöiden ymmärtämiselle, joka on mielestäni sosiaalialan työssä keskeistä.

Haastattelut syvensivät ymmärrystäni ihmisten erilaisuudesta ja erilaisista tarpeista. Tutkimuksen teko opetti analyyttistä ajattelua ja järjestelmällistä työtettä. Aiheen rajaus oli alun perin helppoa mutta loppua kohden vaikeampaa. Työn tekemisen myötä syntyi uusia oivalluksia ja kiinnostuksen kohteita, ja oli opeteltava sanomaan uusille ideoille ei, jotta työ ei rönsyilisi liikaa. Sain paljon apua ja tukea erityisesti Settlementiasuntojen kehittämispäällikön taholta sekä opinnäytetyöni ohjaajalta, mutta opin myös olevani kykenevä suoriutumaan suhteellisen itsenäisesti laajahkon kokonaisuuden suunnittelusta ja toteutuksesta. Tämän koen vahvistaneen työelämätaitojani, sillä vaikka itsenäistä työtettä tarvitaankin monissa tehtävissä, harvoin sosiaalialalla työskennellään täysin yksin ilman muiden tukea.

Itsenäisen työskentelyn ja tarvittaessa avun etsimisen ja pyytämisen taidot karttuivat siis prosessissa.

Sosionomin osaamisvaatimukset eli kompetenssit (Diak, i.a.) ovat laajat ja monipuoliset. Eettisen osaamisen osa-alueelta yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen olivat jo ennen aiheen valikoitumista tärkeinä mielessä, ja vaikka tutkimus ei suoraan keskity näihin asioihin, liittymäpintaa aiheisiin löytyy Setlementti-asuntojen tehtävästä yhteiskunnallisena yrityksenä. Myös osallisuus teemana liittyy tasa-arvon edistämiseen. Osallisuus on tasa-arvon edellytys, ja edistämällä osallisuutta voidaan vähentää eriarvoisuutta (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2019).

Asiakastyön osaamiseen opinnäytetyön tekeminen antoi vahvistusta erityisesti yhteisöllisyyden ja osallisuuden teemoihin perehtymisen kautta. Osallisuus on tärkeä tekijä ihmisten hyvinvoinnissa, ja sain lisää ymmärrystä sen merkityksestä sosiaalialan asiakastyössä. Tätä kautta uskon saaneeni kykyä tukea niin yksilöitä kuin yhteisöjäkin sosiaalialan työssä. Yhteisöllisyyteen perehtyminen antoi ymmärrystä sosiaalisista suhteista ja niiden merkityksestä ihmisten hyvinvoinnille, ja sosiaalisen pääoman käsitteeseen tutustuminen vaikutti käsitykseeni siitä, miten hahmotan sosiaalisia suhteita ja sosiaalisia todellisuuksia. Tämä kaikki on vahvistanut osaamistani asiakastyössä. Tutkimusaineistoa läpikäydessä kiinnitin huomiota asukkaiden hyvinvointia vahvistaviin tai heikentäviin tekijöihin, ja tätä kautta opinnäytetyön tekeminen opetti jäsentämään hyvinvointiin liittyviä paikallisia haasteita. Työn tekeminen vahvisti sosiaalialan asiantuntijuuttani, ja sain lisää edellytyksiä perustella asiakkaiden etua yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Sosionomin osaamisvaatimukseen kuuluu myös kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen. Tältä osa-alueelta kartutin osaamista kansalaisten osallisuuden edistämiseksi. Käytännön menetelmät osallisuuden edistämiseksi olivat työssäni osallistavan valokuvauksen muodossa mukana, ja lisäksi sain lisää teoreettista ymmärrystä aiheen merkityksestä ihmisten hyvinvoinnille. Tutkimuksen taustateoriaan ja käsitteisiin perehtyminen vahvistivat osaamistani epätasa-arvon, huono-osaisuuden ja hyvinvointia tuottavien kansallisten rakenteiden ja prosessien analysoinnissa. Lisäksi opin hieman tutkimusmenetelmien käytöstä

toimintakäytäntöjen kehittämiseksi, sekä opin perusteita sille, miten tuottaa ja arvioida tietoa hyvinvoinnin edistämiseksi.

LÄHTEET

- Allardt, E. (1993). Having, loving, being: an alternative to the Swedish model of welfare research. Teoksessa Nussbaum & Sen (toim.) *The Quality of Life* (s. 86–94). Clarendon Press, Oxford.
<https://play.google.com/books/reader?id=QurkDwAAQ-BAJ&pg=GBS.PA93&hl=fi&lr=&printsec=frontcover>
- Aro, J. & Jokivuori, P. (2014). *Klassinen sosiologia ja moderni maailma*. Docendo Oy.
- Aro, J. (2011). Yhteisöllisyys ja sosiaalinen side. Teoksessa Kangaspunta, S. (toim.) *Yksilöllinen yhteisöllisyys: avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen*. Tampere University Press.
- Arvoliitto. (i.a.). *Arvo-lupaus*. Saatavilla 29.11.2021 <https://arvoliitto.fi/arvo-lupaus/>
- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (26.11.2020). *Asukasvalintaopas*. Saatavilla [https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Oppaat/Asukasvalintaopas\(34134\)](https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Oppaat/Asukasvalintaopas(34134))
- Biolek, J. & Andráško, I. (2015). Investigating suburban environment by means of mental maps: a case study of Olomouc hinterland. *Human Geographies – Journal of Studies and Research in Human Geography*, 9(1), 43–56. <http://dx.doi.org/10.5719/hgeo.2015.91.4>
- Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. Teoksessa Richardson, J. (toim.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. (s. 16–29). Westport, CT: Greenwood. <https://www.socialcapitalgateway.org/sites/socialcapitalgateway.org/files/data/report/2016/10/18/rbasicsbourdieu1986-theformsofcapital.pdf>
- Claridge, T. (22.4.2015). *Bourdieu on social capital -theory of capital*. <https://www.socialcapitalresearch.com/bourdieu-on-social-capital-theory-of-capital/>
- Claridge, T. (23.4.2015). *Coleman on social capital – rational-choice approach*. <https://www.socialcapitalresearch.com/coleman-on-social-capital-rational-choice-approach/>

- Claridge, T. (24.4.2015). *Putnam on social capital – democratic or civic perspective*. <https://www.socialcapitalresearch.com/putnam-on-social-capital-democratic-or-civic-perspective/>
- Coleman, J. S. (2003). Social capital in the creation of human capital. *Networks in the knowledge economy* (s. 57–81). Oxford University Press. https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=XtrnCwAAQ-BAJ&oi=fnd&pg=PA57&dq=coleman+social+capital+theory&ots=zPlrW1ifY5&sig=umQXGtdzIPVTep-bYR6bTVkjz3co&redir_esc=y#v=onepage&q=coleman%20social%20capital%20theory&f=false
- Community Health Partnership: Oregon’s Public Health Institute. (i.a.). *Participatory Photography Project Guide From Community Assessment to Political Action*. Saatavilla 12.3.2021 https://ophi.org/download/PDF/healthy_planning_pdfs/ophi%20photo-voice%20guide_0916.pdf
- de Chazal, J. (2010). A Systems Approach to Livability and Sustainability: Defining Terms and Mapping Relationships to Link Desires with Ecological Opportunities and Constraints. *Systems Research and Behavioral Science*, 27, 585–597. <http://dx.doi.org/10.22004/ag.econ.95056>
- Diakonia-ammattikorkeakoulu (i.a.). *Osaamisvaatimukset: Sosionomi (AMK)*. Saatavilla 21.1.2022 <https://www.diak.fi/opiskelu/opiskelijan-polku/opintojen-suorittaminen/arviointi/osaamisvaatimukset-sosionomi/>
- Durkheim, É. (2010). From Mechanical to Organic Solidarity. Teoksessa Giddens., A. & Sutton P. W. (toim.) *Sociology. Introductory readings*. (s. 25–29). Polity Press. https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=pLSAay_xwjEC&oi=fnd&pg=PA25&dq=emile+durkheim+mechanical+and+organic+solidarity&ots=LXblsfGTRG&sig=eeReSY0JdUp4rRaZofE9tzgnnic&redir_esc=y#v=onepage&q=emile%20durkheim%20mechanical%20and%20organic%20solidarity&f=false
- Euroopan komissio. (i.a.) *Työllisyys, sosiaaliasiat ja osallisuus*. Saatavilla 3.5.2021 <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langld=fi&catId=750>

- Hyyppä, M. T. & Mäki, J. (2003). Social participation and health in a community rich in stock of social capital. *Health Education Research*, 18(6), 770–779. <https://doi.org/10.1093/her/cyf044>
- Ilmonen, K. & Siisiäinen, M. (2000). *Sosiaalinen pääoma ja luottamus*. Jyväskylän yliopisto. <https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/sosiaalinen-paaoma-ja-luottamus/>
- Isola, A.-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. (2017). *Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.julkari.fi/handle/10024/135356>
- Juntto, A. (2010). Johdanto. Teoksessa Juntto, A. (toim.) *Asumisen unelmat ja arki. Suomalainen asuminen muutoksessa*. (s.7–13) Gaudeamus.
- L 1999/731. Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Leemann, L., Kuusio, H. & Hämäläinen, R.-M. (2015). *Sosiaalinen osallisuus. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla https://thl.fi/documents/966696/3775621/Tietopaketti_Sosiaalinen_Osallisuus.pdf/
- Maguire, M. & Delahunt, B. (2017). Doing a Thematic Analysis: A Practical, Step-by-Step Guide for Learning and Teaching Scholars. *AISHE-J* 9(3) s. 3351–33514. <http://ojs.aishe.org/index.php/aishe-j/article/view/335>
- McMillan, D & Chavis, D. (1986) Sense of Community: A definition and theory. *Journal of Community Psychology*, 14(1), 6-23. [https://doi.org/10.1002/1520-6629\(198601\)14:1<6::AID-JCOP2290140103>3.0.CO;2-I](https://doi.org/10.1002/1520-6629(198601)14:1<6::AID-JCOP2290140103>3.0.CO;2-I)
- Mikkelin Settlementti (i.a.) *Settlementiliikkeen historia*. Saatavilla 7.12.2021 <https://www.mikkelinsettlementti.fi/yhdistys/historia/>
- Osborne, K., Baum, F. & Ziersch, A. (2009) Negative Consequences of Community Group Participation for Women’s Mental Health and Well-Being: Implications for Gender Aware Social Capital Building. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 19(3), 212–224. <http://dx.doi.org/10.1002/casp.988>

- Raivio, H & Karjalainen, J. (2013). Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Osallisuuden rakentuminen 2010-luvun tavoite- ja toimintaohjelmissa. Teoksessa Era, T. (toim.) *Osallisuus -Oikeutta vai pakkoa?* Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64153/JAMKJUL-KAISUJA1562013_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Rutha, M. & Franlin, R. S. (2014) Livability for all? Conceptual limits and practical implications. *Applied Geography*, 49, 18–23.
<https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2013.09.018>
- Saaranen-Kauppinen, A., & Puusniekka, A. (2006). *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarasto. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>
- Savolainen, K. (2016). ”Siitähän tulee itelleen kauheen hyvä mieli” – Yhteisöllisyyden vaikutukset koettuun hyvinvointiin. [Opinnäytetyö, Seinäjoen ammattikorkeakoulu]. <https://www.theseus.fi/handle/10024/108276>
- Setlementtiasunnot (i.a.-a). *Mitä Setlementti tarkoittaa?* Saatavilla 25.1.2022 <https://setlementtiasunnot.fi/mita-setlementti-tarκοittaa/>
- Setlementtiasunnot (i.a.-b). *Yrityksemme*. Saatavilla 7.12.2021 <https://setlementtiasunnot.fi/yrityksemme/>
- Setlementtiasunnot (i.a.-c). *Talot*. Saatavilla 7.12.2021 <https://setlementtiasunnot.fi/talot/>
- Setlementtiliitto (i.a.-b). *Yhdenvertaisuustyö*. <https://setlementti.fi/toiminta/yhdenvertaisuustyö/>
- Setlementtiliitto. (i.a.-a). *Suomalainen setlementtiliike*. Saatavilla 7.12.2021 <https://setlementti.fi/toiminta/suomalainen-setlementtiliike/>
- Simmel, G. (2005). *Suurkaupunki ja moderni elämä*. Kirjoituksia vuosilta 1895–1917. Helsinki. Gaudeamus.
- Särkelä-Kukko, M. (2014). Osallisuuden eriarvoisuus ja eriarvoistuminen. Mistä puhumme, kun puhumme osallisuudesta? Teoksessa A. Jämsén & A. Pyykkönen (toim.) *Osallisuuden jäljillä*, (s.34–50). Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. <https://www.pksotu.fi/pksotu/wp-content/uploads/2018/02/oSallisuuden-j%C3%A4ljill%C3%A4-verkko-versio-pakattuna-16052014.pdf>

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (1.11.2019). *Osallisuus*. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012). Tutkimuseettinen neuvottelukunta. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarvointi Suomessa*. (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisu 3/2019). Tutkimuseettinen neuvottelukunta. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf
- Tönnies, F. & Loomis, C. P. (2002). *Community and Society*. Dover Publications, Inc.
- Uusitalo, H. & Simpura, J. (2020). Erik Allardt hyvinvoinnin tutkijana. *Yhteiskuntapolitiikka*, 85(5–6), 579–587. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140729/YP2005-6_Uusitalo%26Simpura.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Zanella, A., Camanho, A.S. & Dias, T.G. (2015). The assessment of cities' livability integrating human wellbeing and environmental impact. *Annals of Open Research*, 226, 695–726. <http://dx.doi.org/10.1007/s10479-014-1666-7>

LIITE 1. Haastattelukysymykset

Elettävyys:

- Mitä ajattelet asunnostasi ja talostasi? (Tässä voi tarvittaessa ohjeistaa, että teknisistä ongelmista ei tarvitse tässä yhteydessä kertoa erikseen.)
- Tunnetko paikan omaksesi?
- Oletko tyytyväinen talosi sijaintiin? (Onko sieltä helppo liikkua töihin? Palveluihin? Ulkoilemaan? Ovatko nämä asiat sinulle tärkeitä? Koetko asuinalueen viihtyisäksi? Miksi/miksi ei? Koetko alueen turvalliseksi? Onko se sinulle tärkeää? Onko sijainnin suhteen muuta sinulle tärkeää?)
- Koetko saavasi tarvittaessa apua asumiseen liittyviin ongelmiin?
- Onko olosi turvallinen talossasi? (Perusteluita? Mikä tähän mielestäsi vaikuttaa?)
- Saatko asuinympäristöstäsi voimavaroja arkeen, ja jos niin miten?
- Käytätkö yhteisiä tiloja?
- Jos, niin mitä ajattelet yhteisistä tiloista? (Ovatko ne viihtyisiä/ei? Toimivia? Miksi? Muuta kerrottavaa?)
- Miten yhteisiä tiloja voisi kehittää?
- Mitä ajattelet pihasta? (Viihtyisiä/ei? Miksi? Meteliä? Rauhaa? Mahdollista viettää aikaa kuten itse toivoisit? Miten käytät pihaa?)
- Miten piha-aluetta voisi kehittää? (Mitä kaipaisit lisää tai vähemmän?)

Yhteisöllisyys:

- Tunnetko naapureitasi? (Oletteko tekemisissä? Missä yhteyksissä? Missä tiloissa? Kuinka usein? Saatko tai annatko apua/tukea naapureiden kesken? Onko sinulla naapureissasi henkilöitä, keneltä voit tarvittaessa pyytää apua?)
- Tuletko toimeen muiden asukkaiden kanssa? (Jos tulet, niin minkä koet tärkeäksi hyvien naapurisuhteiden suhteen? Jos et, millaisia haasteita on ollut? Toivoisitko niihin jotain apua Settlementtiasunnoilta?)

- Onko sinulla ystäviä asuintalossasi? (Jos, kuinka monta? Jos ei, toivoisitko niitä?)
- Eroaako asuminen Settlementtiasunnoilla mielestäsi muusta vuokra-asumisesta? (Jos, niin miten? Jos ei, miksi ei?)
- Oliko sinulla odotuksia Settlementtiasunnoilla asumiseen liittyen? (Millaisia? Ovatko ne täyttyneet? Mikä on mahdollisesti edesauttanut niiden täyttymistä tai täyttymättömyyttä?)

Osallisuus:

- Pystytkö vaikuttamaan talosi asioihin? (Kuten suunnitteluun, järjestämiseen, päätöksiin, toimintaan? Onko se helppoa tai vaikeaa? Mikä tekee siitä helppoa tai vaikeaa?)
- Osallistutko yhteiseen toimintaan? (Mihin toimintaan? Kuinka usein? Pidätkö siitä? Miksi pidät tai et pidä? Oletko tyytyväinen omaan osallistumiseesi, toivoisitko olevasi enemmän tai vähemmän mukana yhteisessä toiminnassa? Toivoisitko muilta (asukkailta tai Settlementtiasunnoilta) jotain liittyen yhteiseen toimintaan?)
- Jos osallistut yhteiseen toimintaan, millainen rooli sinulla yleensä on? (Mitä teet, mitä tykkäät tehdä, saatko tehdä sitä mistä pidät? Toivoisitko enemmän tai vähemmän vastuuta tai erilaista roolia kuin mikä sinulla nyt on?)
- Saatko tarpeeksi tietoa taloa koskevista asioista? (Mitä kautta saat tietoa, onko se helposti saatavilla? Oletko tyytyväinen tiedonvälitykseen? Toivotko siltä muutosta, jos, millaista?)
- Tuntuuko, että tulet kuulluksi asumiseen liittyvissä asioissa?

Lisäksi yleisiä kysymyksiä ja kehittämisideoita:

- Mitkä asiat/palvelut lisäisivät asumistyytyväisyyttäsi (talon sisällä)?
- Mitä toivoisit lisää tai mitä vähemmän, jotta arkesi olisi mielekkäämpää?

- Mitä muuta haluaisit kertoa hyvään arkeen ja asumiseen liittyen?

Lopuksi kerätään taustatiedot:

- ikäryhmäsi: 18-30v, 31-40v, 41-50v, 51-60v, 61-70v, 71-80v, yli 80v.
- sukupuoli (mies/nainen/muu)
- Kauanko olet asunut talossa/Setlementtiasunnoilla?
- Missä talossa asut?
- Elämäntilanteesi? (Tarvittaessa voi ohjeistaa, esimerkiksi oletko töissä/lasten kanssa kotona/eläkkeellä/työtön tms.)

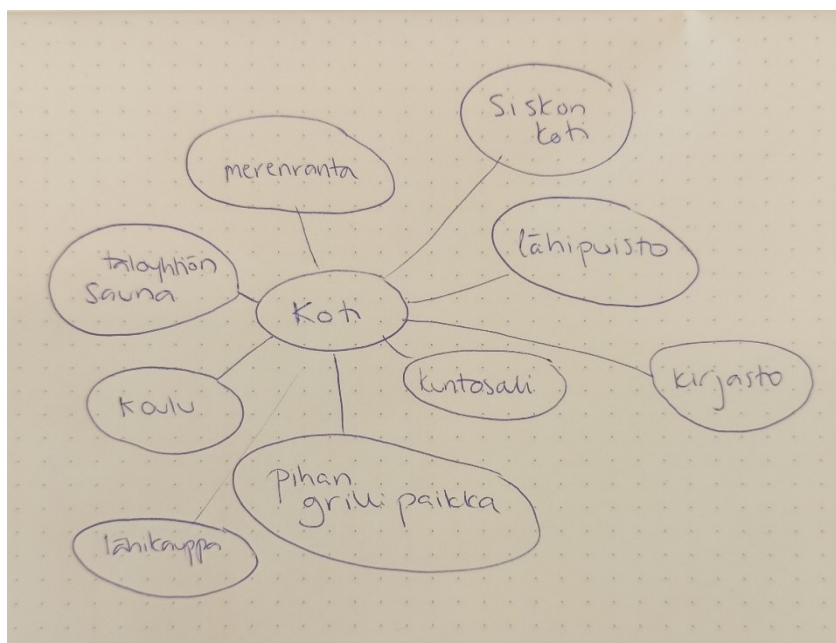
LIITE 2. Ohjeet osallistavaan valokuvaukseen ja arkikarttaan

Osallistava valokuvaus ja arkikartta

1. Ota 5–10 kuvaa sinulle tärkeistä paikoista talossasi tai sen lähiympäristössä. Paikka voi olla mikä tahansa, jonka koet tärkeäksi kuvata -se voi olla ilon tai voimavarojen lähde, mutta myös vaikka jokin huolenaihe. Lähetä kuvat meille (yhteystiedot alla) ja kirjoita viestiin, mitä kussakin kuvassa sinulle näkyy ja miksi olet kyseisen kuvan valinnut.
2. Arkikartassa sinun on tarkoitus kuvata arjen liikkumistasi kodin ja lähiympäristösi välillä. Paikat voivat sijaita kotitalossasi, piha-alueella, lähikorttelissa tai myös kauempana. Liitä karttaan sellaisiakin paikkoja, jotka ovat nyt koronan takia suljettuina, mutta joissa normaalioloissa liikut ja joissa uskot tulevasi käymään, kun ne taas aukeavat (kirjastot, ravintolat ym.) Ota puhelimellasi kuva kartasta ja lähetä se meille.

Molempien tehtävien kuvat voit lähettää sähköpostitse: iiris.tuominen@student.diak.fi tai WhatsAppilla, Telegramilla tai Signalilla: p. [REDACTED]

Esimerkki arkikartasta. Luo oma karttasi oman liikkumisesi pohjalta, kotia ei tarvitse sijoittaa keskelle.

LIITE 3 Tutkimustiedote

Tervetuloa mukaan asukastutkimukseen!

Keitä olemme ja mitä tutkimme

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Diakonia- ammattikorkeakoulusta Diakista ja teemme opinnäytetyönä tutkimusta Setlementtiasunnoille. Tutkimuksella pyritään selvittämään Setlementtiasuntojen asukkailta heidän asumiskokemuksiinsa sekä tarpeita mielekkääseen arkeen, jotta vuokranantaja pystyisi tarjoamaan monipuolisemmin ja täsmällisemmin palveluita tai keinoja tyytyväiseen asumiseen elämän eri tilanteissa.

Osallistumalla tutkimukseen pääset antamaan arvokasta tietoa Setlementtiasunnoille ja sitä kautta vaikuttamaan osaltasi toiminnan ja tilojen kehittämiseen.

Tutkimuksen toteutus

Tutkittaviin saadaan yhteys Setlementtiasuntojen viestintäkanavien kautta yhtiön henkilökunnan avustuksella. Haastattelut toteutetaan puhelimitse tai tietokoneella videopuheluna (haastateltavan valinnan pohjalta) huhtikuun/toukokuun alun 2021 aikana. Haastattelut nauhoitetaan tutkimusta varten. Haastatteluun on hyvä varata aikaa puolesta tunnista tuntiin. Haastattelu tehdään suomeksi, mutta suomi äidinkielenä ei ole välttämätöntä. Haastattelussa keskustellaan haastateltajan kysymysten pohjalta asumiskokemuksistasi Setlementtiasunnoilla.

Haastattelun lisäksi pyydämme osallistujia tekemään yksinkertaisen arkikartan ja ottamaan valokuvia ympäristöstään. Tehtävät ovat helppoja. Valokuvia pyydetään ottamaan itselleen merkityksellisistä paikoista 5–10 kpl, ja arkikartta on yksinkertainen piirros paikoista, joissa liikut arkisin. Puhelin, jossa on kamera, sekä paperia ja kynä riittävät välineiksi. Tehtävien tarkemmat ohjeet toimitamme haastatteluihin valikoiduille sähköpostilla.

Tavoitteenamme on haastatella yhteensä noin seitsemää asukasta Jätkäsaaren ja Viikin taloista. Jos ilmoittautuneita on enemmän kuin tutkimukseen voimme ottaa, valitsemme haastateltavat yhdessä Setlementtiasuntojen edustajien kanssa.

Emme siis välttämättä voi haastatella kaikkia ilmoittautuneita. Olemme kuitenkin yhteydessä jokaiseen ilmoittautuneeseen henkilökohtaisesti.

Luottamuksellisuus ja vapaaehtoisuus

Haastatteluaineistoja käsitellään ehdottoman luottamuksellisina ja siten, että niistä ei voida tunnistaa henkilöllisyyttäsi. Emme tallenna haastateltavien nimiä, emmekä koosta henkilörekisteriä. Kysymme ikäryhmääsi, sukupuoltasi, kauanko olet asunut Setlementtiasunnoilla ja elämäntilannettasi yleisellä tasolla (oletko töissä/vanhempainvapaalla/opiskelija ym.) Syntynyttä aineistoa käytetään vain tässä tutkimuksessa ja Setlementtiasuntojen toiminnan kehittämisessä. Tutkimuksen teon jälkeen äänitallenteet hävitetään.

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista eikä siitä makseta palkkiota. Jos haastattelu tehdään kanssasi, siihen pyydetään sinulta vielä erillinen suostumus. Voit suostumuksen jälkeenkin kieltäytyä haastattelusta, keskeyttää sen tai peruuttaa antamasi suostumuksen perustelematta päätöstäsi.

Lisätiedot ja ilmoittautuminen haastateltavaksi

Haastateltavaksi voit ilmoittautua 18.4.2021 mennessä tutkimuksen tekijöille:

hanna.paasonen@student.diak.fi p. [REDACTED]

iiris.tuominen@student.diak.fi p. [REDACTED]

Tarvittaessa voit myös esittää lisäkysymyksiä tutkimuksesta sähköpostitse tai puhelimitse.

Terveisin,

Hanna Paasonen ja Iiris Tuominen

Diakonia-ammattikorkeakoulu